

Yıl:1- Sayı:6

kamçı

aylık siyasi gazete

Kasım 1970

ABHAZYA

Muhtar Sovyet Sosyalist CUMHURİYETİ

Eski Sohum eyaletinden ibaret olan Abhazya Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, güneyden INGUR, kuzeyden PSAW nehirleri, doğudan Elbruz, batıdan Kafkas Sıradağları ve Karadenizle çevrili coğrafi sınırlar içinde yer alır. Yüzölçümü 8993 metrekare olup başşehri yerli Abhazların AKO dedikleri SOHUM'dur. SSCB ni meydana getiren

15 (birinci sınıf) Cumhuriyetten biri olan Gürcüstan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı bulunan Abhazya Muhtar SSC 4 Mart 1921 de kurulmuştur.

YÖNETİM BÖLGELERİ:

Abhazya 6 Yönetim Bölgesine ayrılmış olup bunlar;
1 — Abhazların Ako dedikleri SOHUM,

Abhazya M. S. S. Cumhuriyeti Haritası.

Abhazya'da 70 yaşını aşkın Thamade'lerin teşkil ettiği, dünyaca meşhur Müzik ve Folklor topluluğu

- 2 — SAMIRZAKAN (Tali),
- 3 — KUDRI (Gulrips),
- 4 — WEÇİMSİRE (Ocemçire),
- 5 — GUDAWTA (Bzıp),
- 6 — GAGRA'dır.

ŞEHİRLERİ:

Belli başlı Şehir ve Kasabaları
Gagra, Gudawta, Psırza, Luxni, Afontjits, Ako (Sohum), Gulrips, Waçimsire, Tali (Gali), Tkuarçel'dir.

NÜFUS:

1917 tarihli Kafkas Resmi Yılığ'ına göre bugünkü Abhazya'da nüfus dağılışı şöyledir. Ancak burada Abhaz'lar (asyalı) adıyla nüfus

Çeşitli Asyalılar (Abhazlardır)	92.448
Çeşitli Gürcüler	20.966
Ruslar	14.339
(İhtilalde ayrılmışlardır)	
Ermeniler	5.362
Çeşitli Avrupa Milletlerinden	2.656
Yahudi	250
Toplam	136.021

Ruslar ihtilalde ayrıldıklarına göre Abhaz nüfus oranı % 77 olmaktadır. Abhaz nüfusunun Stalin ve Beria'nın ölümünden sonraki

nüfus artış oranlarına göre bugün 85.000 in üstünde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Abhazya dışında muhaceret hayatı yaşayan Abhazların sayısı da 150.000 civarındadır.

KÜLTÜR:

Tamamen Abhazca olarak öğrenim yapan Abhaz ilkokulları 4 yıllıktır. Daha sonra gerek orta öğretimde, gerekse Ako (Sohum)daki Abhaz Üniversitesinde Abhaz Dil, Tarih ve Edebiyatı dersleri tamamen Abhazca olarak yapılmaktadır. Diğer dersler ise Rusçadır. Bu üniversitenin başlıca öğretim üyeleri Tarih Profesörü Dzidzaria G., Etnografya Profesörü İnallipa Ş. Tarih Doçenti Paçlia V., Abhaz Dili Doçentleri Kuçalia, Şakaril, Kuastia, Şakarılpha Tamara, araştırmacı ve yöneticilerinden Bğazvba Xoxut v.b. dir.

Bunlardan başka; yine Abhazca olarak çalışan teknik araştırma kurulları ve okulları, konservatuar, tiyatro, devlet matbaası ve devlet yayınları da vardır.

Bilim, sanat, edebiyat dergisi ALAŞARA, okul ve öğrenci dergisi AMTSABZI, günlük gazete APSINI-KAPŞI gerçekten ileri bir edebiyatın örnekleridir.

Milli şair ve edip Gulia D. ile milli hikâyeci ve edip Tjanba S. nin eserleri bazı Avrupa dillerine ve gürcüce çevrilmiştir. Adı geçen Üniversite Öğretim Üyelerinden başka Basaria S. İnallipa Ş. Ahaşba, Kogonia I. Şinkuba B., Çaçxalia K. Ahüba C. gibi pek çok yazar, şair, edebiyatçı, gazeteci, eğitimci ve bilimadamı yetişmiş olup günden güne çoğalmakta ve güçlü edebiyat ürünleri vermektedirler. Bunların dışında Kuzey Kafkasya'da (Karaçay - Çerkes Muhtar Bölgesi) çok iyi çalışıp Abhazca'nın Aşuva şivesiyle eserler veren değerli kişiler de olmakla beraber Abhazya dışında olduklarından üzerlerinde durmuyoruz.

Abhazya'da Tiyatro da ileri gitmiş pek çok Rejisör ve sanatkar (Aktör ve aktris) yetişmiştir. Bunlardan bazıları: Rejisör Tjapuwa X. Sanatkar Agrba A. ve Agrba R. En. Argunpha A. En. Zaxupha M. Maanpha, En. Kaslandziza, En. Agumaapha, v.s.

Bunların dışında müzik ve folklor sahalarında başarılı çalışmalarıyla tanınan bir Abhaz Milli Dans ve Şarkılar ekibi de vardır ki bu, yaşlılardan kurulu olan gurutpan ayrılır.

EKONOMİ:

Abhazya'da ağır sanayi henüz kurulmamış olup başlıca gelir kaynakları hayvancılık, meyvecilik, orman ürünleri ve turizmdir.

DURUM

Çerkes Milleti'nin; yasalaşan adetleri ve toplumun bu adetlere mutlak bağlı kalarak kendini diğer toplumlardan ayrı tutması, muhacerette erken asimilasyonu bir nebze önlemiş, bir başka deyişle; Muhaceretteki Çerkes Milleti «muhafazakâr»lığı sayesinde bugüne kadar benliğini koruyabilmiştir.

Ancak; bugün bu durumun olumlu yönleri yanında zararları da görülmekte ve bir kâr - zarar hesabını zorunlu kılmaktadır.

Çerkes Milleti'nde «muhafazakârlık»; dil, örf ve an'ane ile diğer kültür verilerinin bariz farklarından dolayı başka toplumlara karışmayı önlemesi yönünden, topluma benliğini koruma imkânı vermiştir. Bu husus günümüze kadar geçen süre için inkâr edilmez bir keyfettir.

Fakat gerekli reformlardan yoksun aynı «muhafazakâr» tutum, toplumun şekli ve batıl sayılabilecek yönlerine de daha çok tesir ederek günümüzün sosyal kavramlarına uymayan bir düzen meydana getirmiştir. Ve bunun sonucu olarak; her muhitte gereksiz kişisel hesaplarla, birbirine saygı ve sevgisini kaybetmiş fertlerden meydana gelen sunî bir toplum da birinci tarifi paralelinde ortaya çıkmıştır.

Zayıflayan Milli Şuurla, kaybedilen kültür özelliklerine ilâveten toplumun aldığı bu yeni şekil, muhacerette en büyük eadîşe olan «asimilasyon»u sür'atlendiren etkenlerden birisi olmuştur.

Bu durumun verdiği üzüntüyü vicdanında ve mantığında duyan vatanseverlerin bir an evvel Anavatan'ın ve milletin gerçeklerini öğrenmesi, «her biri eşit ve aynı temel haklara sahip hür kişilerden oluşan milletin kendi kaderini, Anavan'da kendi kendine tayin edeceği bir bütün» olma idealine ulaşabilmek için, varlığının her zerresi ile, her türlü şahsî hesaplardan uzak, bu uğurda çalışması gerekir.

İnanılarak girilecek bu gayret zamanla, şikâyetçi olduğumuz sunî toplumu eleyecek, toplum hakiki benliğine kavuşarak ideali gerçekleştirecektir.

kamçı

Sergiden izlenimler

Kuzey Kafkasya Kültür Derneği'nin düzenlediği «Kafkas El Sanatları Sergisi» hayli ilgi görmüştü Ankara'da. Hatta Ankara dışında da. Her gün kalabalık gruplar halinde ziyaret ediliyordu. Kimi hayran hayran seyredip geçmişini, atalarını, Atayurdunu hatırlıyor ve derinden bir «ah...» çekerek ayrılıyor, kimi sevincini belirtiyor, daha iyisini temenni ediyor, kimi de kritiğini yapıyordu.

Kapının önündeki meşin kaplı defter, bütün bunlara tercüman olmak içindi. İzlenimler bir kaç satırla özetleniyordu burada.

Seyirciler arasında, modada kullanmak üzere motifleri hafızasına kaydetmeye ya da elindeki küçük kâğıt parçasında tesbit etmeye çalışanlar da yok değildi. Hatta ihracat yaparak döviz sağlamak için seri imalat teklif edenler de vardı. Böyleleri tekliflerini ilgililere doğrudan doğruya yapmışlardı.

Gönül isterdi ki Türkiye'de ilk kez yapılan bu çalışma herkes tarafından görülsün, her yerde tekrarlansın, geliştirilsin, zenginleştirilsin... İşte sergiyi, görenlerin kaleminden görme fırsatını bulamayanlara tanıtmak için aşağıda, hatıra defterinden birkaç örnek sunuyoruz:

BAHŞAYIŞ ABAZA

Bugün bu sergiyi gezdiğim için çok bahtıyırım.

«Devamı 4. sayfada»

«Devamı 6. sayfada»

Okuyucudan Okuyucuya

Şehitlerimiz için

Konuya girmeden önce asil Milletimizin tarihteki şerefli yerini tekrar alması için, «kendi topraklarında kendi kendini idare eden «bağımsız devlet» olma idealiyle yaşayan, çırpınan biçare toplumumuz, en büyük ihtiyacımız ve eksikliğimiz olan basın organına kavuşturduğunuz için minnet ve şükranlarımızı sunar, devamlı, başarılı ve faydalı olmasını dileriz. Ayrıca bu güzide gazetenizde açmış bulunduğunuz «Okuyucudan Okuyucuya» sütunuyla okurlara da fikir ve düşüncelerini açıklama, topluma duyurma imkânı verdiği nizeden dolayı memnuniyetimiz ve teşekkürümüz sonsuzdur.

Dünyadaki bütün toplumlar da ortak bir yön vardır. Bu da Vatan ve Hürriyetlerini hedefleyen saldırılara karşı koymak ve belirlenen yüksek manevî değerleri korumaktır. Saldırılara karşı açılan savaşlarda mertçe ölen şehitler toplum içinde de en yüksek mevkilerin verilmesi ve ebedileştirilmesidir.

Toplumumuzda, tarihin son üç - dört asırlık devresinde çarlık rusyası, genişleme politikasının zorunlu bir gereği olarak batıda Osmanlı hakimiyeti altında bulunan boğazları ele geçirip Karadenizden Akdenize, dış denizlere açılmak için Osmanlılarla savaşa tutuşmuş, doğuda devrin en büyük ticaret

«Tarih bütünlüğünü, mazi ile olan bağlarını koparan, yitiren toplumlar, kaybolmağa mahkûmdur.» «Ölülerini ayak altı ettiren, onlara gereken saygıyı göstermeyen topluma, millete Allah lânet etsin.»

Kerim ÇETİN

yolu olan «İpek Yolu» na inmek için en kısa ve en kolay aşılabileceğini zannettiği Kafkasya'dan geçmek istemiştir. Fakat İpek Yolu hayaliyle Kafkasya'ya uzanan emperyalist Çar orduları Vatanını ve Özgürlüğünü her şeyin üstünde tutan Kafkasya'lıyı, Kafkas dağlarından daha sert ve yalçın bir kale olarak bulmuştu. Kafkaslı tam üç yüz sene, özgürlüğü ve Vatanı için, kendisinden çok üstün olan düşman kuvvetlerine karşı, dünyayı hayretler içinde bırakan bir cesaret ve şecaatle savaştı. Bu asırlık savaşta, içinde kadın ve çocuklar da olduğu halde yaklaşık olarak dokuz Milyon Kafkaslı, ceddümüz şehit oldu.

Toplumumuzda, özellikle Muhacerette bulunan bizlerde bugüne kadar şehitlerimize karşı gereken saygı görevimizi yerine getiremeyişimiz, acı olmakla beraber,

içinde bulunduğumuz şartlarla yakından ilgilidir. Anavatandakilerin bu konuya gösterdikleri ilgi henüz bizce meçhuldür. Belki yapılan diğer faaliyetler paralelinde, bu konuda da bizlerden çok ileri gitmişlerdir. Böyle olması da gerekmektedir. Fakat muhaceretkiler olarak bizim de bugün bu konuda yapabileceğimiz şeyler yok değildir. Hiç değilse dinî inançlarımızı göre topluca yapabileceğimiz şeyler vardır. Bunlardan hemen ilk akla gelenlerini sıralayalım :

1. — Köylerimizde, veya toplu olarak bulunduğumuz diğer yerlerde şehitlerimiz için mevlutlar okutabiliriz. Namazlardan sonra onlar için topluca dua edebiliriz.

2. — Hususî anma törenleri ve günler tertip ederek kahramanlıklarını dile getirir, bu uğurda can vermiş isimsiz kahramanlar yanında ismen bilebildiğimiz, lider durumunda bulunmuş olanların hayatlarını, kişiliklerini anlatır, onları yeni nesillere tanıtırız. Bunlar bugünkü imkânlarımızla yapamayacağımız şeyler değildir. Hatta düşünülürse belki çok daha güzel şeyler de bulunabilir.

Gerek harpte ve gerekse harp dışında - başka milletler için hizmette yarışanların dışında - kendi milletimiz için canla başla çalışıp hizmet etmiş, emsalsiz yarar-

ANILAR

Bir dev oturuyor, beyaz dağların güneyinde... uzağında... Emanet postta oturan bir dev... Devin göz kapaklarında kurşun ağırlıklar... uyku ile uyanıklık arası... Dev kararsız... Devin elleri başkalarının içinde, benliği didik didik... Dev umursamaz... Dev şaşkın... Dev çaresiz...

★

Yıllar geçiyor... yeni nesilleri yeşerten yıllar... Devin gözleri aralanmış... ama halâ anlamsız... Dev bir kararlı, bir kararsız...

★

Yine yıllar geçiyor... yeni nesilleri yeşerten uzun yıllar... Devin gözbebekleri parlak, gözlerinin akı daha ak... koparmış atmış uyku veren, eskiye ait fena olan her şeyi... sadece benliği kalmış çırpıplak... Dev daha başka... Dev daha güçlü...

Dev devliğini anlamış!...

Anlamış Nar'ların torunu olduğunu... kuzeyde kalan beyaz dağların kuzeyinde ülkesinin bulunduğunu...

★

... Ve... işte!... silkinmiş kalkmış dev.. kararlı adımlarla o beyazlığa yürüyor...

Dev yürüyecek ağılayarak ayrıldığı o yerlere... gülerek gidecek...

Gidecek dev... kaybettiklerine ulaşmak, anılarıyla baş başa kalmak... Ve yepyeni, pırıl pırıl hayatı nesiller boyu göğsüylebilmek için topraklarına gidecek..

Evet dev artık kararlı. Dev gidecek..

lıklar göstermiş, eserler bırakmış büyüklerimiz de pek çoktur. Bunları tanımak, tanıtmak, yeni nesillere intikal ettirmek en önemli vazifelerimizden olsa gerektir. Maziye ve maziye yaratanları bilmek ve öğretmek, milletin millet olarak hayatini sürdürmesinde büyük faydaları olan önemli görevlerdir. Millî mefahirine sahip çıkmayan milletler uzun süre millet olarak kalamazlar. Zira «mazi, istikbalı aydınlatan bir meş'aledir». Onunla istikbal görülür.

Bu sebeptendir ki bizler bir istikbal umuyor ve ona inanıyorsak geçmiş ve kahramanlarını iyi öğrenmeli ondan alınabilecek ders-

leri geleceğin yaratıcılarına aktarmalıyız. Böylece hem şehitlerimizin ruhlarını şadettmiş, hem vazife mizi yapmışlığın huzurunu tatmış, hem de tarih zincirimizde bize ait olan halkayı düşürmemiş ve yeni nesillerin şuurlanmasına az da olsa bir katkıda bulunmuş oluruz.

Bugün bu konuda en güzel imkân ve belki de en ağır vazife aydınlarımızda ve kültürel çalışmalar yapmak üzere kurulmuş Kafkas Kültür Derneklerindedir. Vazifesini idrak edebilen, can çekiştiren eşsiz bir milletin bilen kişileri olarak sorumluluğunu duyan ve üzerine düşeni yapmaya çalışanlara ne mutlu...

— V —

Böylelikle Kabard'lar Kırım'dan gelişlerini tarihi bir realite olarak etüd etmektedirler. Bu gelenek, Kabard'ların Tauride'lerdeki ikametlerine dair çeşitli deliller bulmuş olan Pallas, Klaproth ve diğer birçok Bilginler tarafından desteklenmektedir. Filhakika, Kırım'daki Belbik ırmağının üst kısmına Kobard denildiği gibi, bu ırmak ile Kadeha arasında bulunan güzel memleketin ismi ise Tcherkes-tüs, yani «Çerkes Yaylasıdır». Harabeleri bir dağın zirvesinde halen bulunan Tcherkes-Kermen kalesinin varlığı, memleketin Çerkesler tarafından işgalinin münzam bir örneğini teşkil eder. (1) Fredutio d'Ansons tarafından 1947 de çizilen Akdeniz ve Karadeniz haritalarında Kabardiya isminin Taganrog'un batısında gösterilmesi Constantin Porphyrogenete'in Kabaris memleketinin durumunu belirttiği gibi hicvî takvimin VII. yüzyılında Kırım'ı yeniden terkederken Tatarların Kızıltaş (Kyzil-tach) olarak isimlendirdikleri ve Kuban nehrinin ağzındaki iki kol tarafından meydana getirilen adada yerleşen Kabarda kabilesinin yerini açıklar (2).

Diğer bazı kaynaklara göre, Kabard'lar yalnız Tauride'lerde değil fakat Ukrayna'nın bir kısmında da oturmuşlardır. Hatta, Rus Riazan şehrinin etrafındaki bölgede bulunup buradan ancak Rusya Büyük Dük'leri zamanında ayrılarak Kafkasyanın eteklerine yerleşmişlerdi (3).

Bizzat Çerkeslerce hâlâ korunan geleneklere bakışla Kabard'ların Kırım'dan ayrılma şekilleri şöyledir: Buradan deniz yoluyla ayrıldıktan sonra Tzemer (Novorossisk) de karaya çıkmışlardır. Oradan Kuban'ın ağzına doğru geçerek yerleştikten sonra kısa zamanda ülkelerini güneydeki yaylalara doğru genişletmişlerdir. Hükümet merkezleri, harabeleri Pallas tarafından tasvir olunan, Psif ve Nefil arasında bulunan, yeni memleketlerinin Chendjir şehri olmuştur. (4)

Kabard'lar Kuban'ın ağız kısımlarında uzun süre kalmamışlardır. Terketmelerinin sebebi de Don ve Volga'dan zuhur eden Avar'lılar olmuştur. Bu yeni istilâcıların bası-kısı sonucunda bir kısım Kabard'lar Taman diline sığınmışlar, diğer kısmı ise Tchi-Khouray «yuvarlak toprak» adıyla bilinen yere, Anapa civarına yerleşmişlerdir.

Mamafih mezkûr tahkimatın her hangi bir faydası olmamıştır. Zira Çerkes menkibelerine göre, Avar Hanı, Bakan, bu kabileleri Ceneviz yoluna (5) doğru, Bakan nehrinin çıktığı Ptechegholege (6) boğazları arasından kovalamıştır. Bu boğazların çıkışında Kabarda prenslerinden İnal'in maruz kaldığı yenilgiye izafeten boğazlara «Bakan Boğazı» adı verilirken, akan göz yaşları sebebiyle de, Neberdjay nehrine dökülen, hemen yanbaşındaki nehre Begago adı verilmiştir.

Çerkeslerin menşei

Aytek NAMİTOK

Menkibelere göre Avar Hanı düşmanlarını Abin nehri ne kadar izlemiş ve fakat burada Çerkes'ler — Kabardlar ve Kemirgöyler — tekrar hücumu geçerek Hanı bozguna uğratmışlardır. Bu hatırı sayılır galibiyetten sonra İnal, Abhazya dahil, bülumum Çerkesistan üzerinde hakimiyetini kurmağa ve birliğini sağlamlaştırmayı başarmıştır. Bu prens askeri ve idarî meziyetleri nedeniyle o kadar büyük bir ün kazanmıştır ki halk bugün dahi onu methetmeğe devam etmektedir.

Maalesef Bzibe'de ölümünden sonra oğulları babalarının ününü sürdürmemişlerdir. Aralarında kavgalar çıkmış ve bunun üzerine Kabard'lar doğuya doğru göçerek halen yaşadıkları ve kendilerinden evvel bulunan Osset'leri kovdukları memleketi gittiler. Aynı devirde Kabard'larla aynı Adyghe ismini taşıyan Kemirgoi'ler, Shagoache nehri havzasında kalmışlardır.

Kabard prenslerinden biri — Natkho — Natkoy'lere ismini verirken, bir diğeri — Kobly — Chapsough'ları hakimiyeti altına almıştır. (7)

Mamafih bu açıklama şekli, Kabard'ların Kossog adıyla Bolotoko ve Kuytzukoko prenslerinin hamikiyeti altında Karadeniz'e yakın bir yerde yaşadıklarına dair diğer bir açıklama tarzıyla bağdaşmamaktadır. Öte yandan, karısının güzelliğinin de rol oynadığı felâketlerin etkisiyle ülkeyi terketmek zorunda kalan Tambi isimli bir Kabardiyalı, şimdiki Kabardiya'yı kurduğu yere yerleşmek mecburiyetinde kalmıştı. (8)

Mamafih Kabardiya'lılar, son bir yurt bulabilmek için uzun süre aramalarla uğraşan tek Çerkes halkı değildir. Diğer Çerkesler de son asırlarda kendilerine ait olarak görülen ülkelere sahip değillerdir.

Halk geleneklerine göre eski devirlerde henüz çeşitli kollara bölünmemiş bulunan ve aynı dili konuşan Çerkes-

ler, yaşlılara hürmetten başka hiç bir imtiyaz ve hiyerarşi tanımaz ve hep birlikte Adyghe adıyla Karadeniz kıyılarındaki Eski vatan «Khekuge» topraklarında yaşarlardı. (9)

(Devamı var)

(1) Palas, aynı eser, C.II, Sa.123-124, Klaproth, C.II, Sa. 378, Dubois de Montpereux, aynı eser, C.I, Sa. 71.

(2) Bak. Klaproth, aynı eser.

(3) Kabard'ların Riazan'dan Kafkasyaya doğru hicretini tesbit eden belgeler Dışişleri Bakanlığı Devlet Koleji'nin arşivlerinde mevcuttur. Bielokourov: Les rapports de la Russie avec le Caucase (Rusyanın Kafkasya ile ilgisi) Sa. 46-45 ve 569. Rusça. Bronevski, aynı eser, C. II, Sa. 75.

(4) Pallas, aynı eser, c. 2, s. 114'te Usif ve Nebil ırmakları arasında bir hendekle muntazam bir şekilde inşa edilmiş bir set'e raslanmaktadır. Bu setin, Romalılarda olduğu gibi 4 çıkışı vardır. Kuban bataklıklarının yanında, kuzeyde, küçük tahkimat olarak nitelendirilen, hünerle yapılmış küçük tepeler (Kurgani) vardır. Geleneğe göre burası, Temirgoy ve diğer Çerkeslerin soylarının geldiğini ileri sürdükleri Tchahngir olarak adlandırılan Temirgoje krallarından birinin eski şehridir.

(5) Karadeniz'den başlayarak güney ve güney-doğuya doğru Kafkas sıradağlarını takip edip üzerinde Cenevizlilere ait şubeler, mağazalar ve depoların bulunduğu müstahkem yola bu ad verildi; bu yolun başlıca şehirleri: Anapa, Khalamskaya, Saratovskaya, Khanskaya, Tzarskaya ve Plemenskaya; bu son şehirden itibaren Kiafar nehri kiliselerin harabeleri ile eski Kazanın biraz aşağısındaki noktadan büyük Zelentçuk'tan geçmek suretiyle yol, Maroukh ve Teberda'yı aşarak Kuban istikametine doğru uzandı. Bundan sonra Kabard'ların memleketine girerek bir kolu Abhazya'daki Tzebelde ovasına doğru Kafkasya'nın esas sıradağlarını keserken diğer kol ise Hazar denizine kadar Terek nehrini takiben uzandı. Cenevizlilerin yolun geçtiği birçok yerlerde müstahkem barınakları vardı: Bugün dahi, Tamakhinsk tepesi yakınındaki Chepje'de Cenevizli bir höyük görülmektedir.

(6) Klaproth ecrit: Shogalech, c'est-à-dire «la Vieille Blanche», a cause des jierres blanches que presente sa masse (?) aynı eser C. I, s. 234.

(7) Lulie'ye göre Kobly, şapsoi-natko altı kanlarından birinin adıdır. Diğerleri: Hatkho, Natakho, Chapyt, Gogu, Sawtuhk ve Goay'dır.

(8) Bu izah tarzının garip tafsilatı için bk. Lopatinski, SMK 12, s. 13.

(9) Hakutch'ların ismi bu addan gelir.

HİKAYE

ALİMET

Güneş, dağların ardına inip uykuya hazırlananda, anlatımı güç olan güzellikler çizer Kafkasta. Testere ağzı gibi yükselen yeşil dorukların yer yer beyaz buzullarla beneklendiği tepeler, masal perilerinin tılsımlı sopası ile yaratılan olağanüstü âleme dönüşür. Tüm uyku kaplayan ince sis tülünde kâh görünüp kâh kaybolan günün son ışıkları, yalçın doruklar üzerinde şatolar, saraylar çizer. Erguvan kıvrılgının, yamaçların yeşili ile yaptığı renk uyumu gönülleri duygulandırır, umut verir. Bu umut Kafkaslı'nın vatanına duyduğu sevginin, bağlılığın, yaşama gücünün kaynağıdır.

Daha aşağılarda vadiler gidecek koyuluklara bürünürken, köy evlerinde yakılan ocakların du-manları gümüş sütunlar gibi yükselirler. Genç kızların, gelinlerin su

almak için çeşmenin yolunu tuttuğu bu saatlerde, Alimet bakır kabının kulpunu sıkıca tutmuş yürüyordu, türlü duyguların etkisi ile buruk bir sevinç, benliğini kaplıyordu, yarın gideceği komşu köydeki akraba düğününde, hangi arkadaşlarla birlikte olmalıydı? Dudaruko Hamzat'ı görebilecek miydi? Ya gelmezse?... Birden, tüm varlığını kaplayan bir heyecanla sarsıldı. Bir ay kadar önceki düğünde Wic yapılarak kulaklarına fısıldadığı sözleri tatlı sıcak sesini duyar gibi oldu. Evet, geleceğinden emindi. Ama bu te-selli, içini kemiren sıkıntıyı giderme-di. Aşağılarda, çayın kıyısında atları getirecek olan babasının geleceği yola baktı, neden bu saatlere kaldı diye düşündü. Zelençukh yolu, göl-gelenen vadide bir çizgi gibi kayboluyordu. Çalıların hışırtısı ile başını çevirince hendekten fırlayan iri i-

ki karaltı gördü, başlarını tipide kalmışlar gibi başlıklarla sarmışlardı. Arkasından bir kişi daha Bağıramadı, çırpınmadı, kısıvrak kollarını yakalayan hoyrat eller, Alimet'i çalıların arkasında bekleyen atlara doğru kuş gibi uçurdular. Yüzünü kaplayan korkunç irilikteki parmaklar arasından köy yolunu tersi yönde götürüldüğünü fark edebildi. Köyünden son görebildiği atları bağlamak için çakılmış olan çatallı direk oldu. Karanlık vadiye yuvarlanırcasına inip kayboldular.

Şiddetli bir baş ağrısı ve bulan-tı ile gözlerini açan Alimet, dalga-ların salladığı bir gemide olduklarını hatırladı. Biraz ötesinde esirciler bilmediği bir dille konuşuyorlardı. Daha kısa boylu ve tıknaz yapılı olan Alimet'e Çerkesce seslenerek güverteye çıkmak isteyip istemediklerini sordu ve açık havanın ge-mi tutmasına iyi geleceğini söyledi. Birkaç saatlik yollarının kaldığını ve dillerle çıkabileceklerini ilâve etti. Günlerdir ağlamaktan, deniz tutmasından zayıflamış tanınma-yacak kadar değişmişti. Kolunu başka bir esir kızın koluna bağlayarak dışarıya çıkardılar. Geçen akşam, bir gürcü esirenin kendini de-nize atmaya kalkışmasından bu ya-na her güverteye çıkışlarında ikişer, ikişer birbirlerine bağlanıyorlardı. Sirtına attıkları çerkes yamçısını serbest kalan eli ile üstüne çekerek yürüdü.

Kıyıya yakın gidiyorlardı. Ala-cakaranlıkta evler, yollar, ağaçlar, belli belirsiz seçiliyordu. Çamlarla kaplı çıkıntıyı döndüklerinde ufuk ağarmaya başladı. Karşı kıyıda sis-leri yırtarcasına yükselen minarele-re Alimet isteksizce baktı. Yolculu-ğun bitmek üzere olduğunu anladı. Çerkesce bilen esirci Sultanların, padişahların yaşadıkları İstanbul'da olduklarını, biraz sonra karaya çıkacaklarını, sipariş sahibi efendi-lerini tanıyacaklarını söyledi. Böyle biçare bir görünüşte olurlarsa satılmayıp kendi elinde kalacaklarını söyledi. Bir satılmasınlar, elinden geçecekleri vardı. Tehditler savurur-ak diğer esir çocukları gözden ge-çirmeye başladılar.

Simsiyah yüzlü uşağın göster-diği koridordan geçerek, yüksek bir kapıdan girdiler. Günlerdir geçirdi-ği serüven içinde hiçbir olay Ali-meti, bu zenci Hadımağası kadar şa-şırtmamıştı. Siyah, cilâh gibi parla-yan derisi, beyaz dişleri, eli, kırmızı fesi ile çok şaşırtıcı idi. Masalla-rda anlatılan devler gibi dudakla-ri sarkıktı. Arap ağa kapıyı açarak yol verdi. Esirci yerlere kadar eği-lerek köşe minderinde oturan rast-ıklı hanımı selâmladı. Sonra Ali-met'i kolundan çekerek Büyükhana-mın önüne götürdü. Kızı dikkatle inceleyen Büyükhannım, bir yandan da Esirciye sorular soruyordu. Alimet'in kolları, boynu, bacakları, dişleri birbir incelendi. Kızırıp titreyen biçare kız, bu utanç verici muayenenin bir an önce bitmesi için yalvaran gözlerle Esirciye baktı. Kapının yanında dizilen harem halkı merakla Alimet'i seyretti bir süre, Büyük hanımın işareti üzerine, son-radan adının Gülenem kalfa oldu-ğunu öğrendiği kadının dışında he-pisi çekildiler.

Muayene bitince hanımın yü-zündeki gerginlik kaybolmuştu. Ali-met beğenildiğini anladı. Sıkılgan hareketlerle giyinip esircinin arka-sına gizlendi. Kızın yaşı, özellikleri, adı, bir bir soruldu. Alimet adını du-yan Büyükhannım, «Aman, pek ga-rib, alâmet gibi bir bir şey, hiç hoş değil, ben ona Mercan ismini ver-dim, o kaba ismi artık unutsun. A-lâmet mi, malamat mı her ne ise, bu isim artık söylenmeyecek» diye-rek Esirci ile uzun bir pazarlığa gi-riştiler. Söylenen sözlerden birşey anlamadan dinleyen Alimet, birden gözlerinin karardığını, dizlerinin titrediğini anladı. Yanında bekleyen Gülenem kalfaya tutunmak ister-ken Ecirsinin ayakları dibine yığı-lıp kaldı.

Konaktaki yaşantısı, korkunç yolculuktan sonra ona pek rahat gelmişti. Gündüzleri, Büyükhannımın torunlarını bahçede dolaştır-mak, geceleri de hanımın romatiz-malarını ögmek, yatağını hazırla-mak, bütün işi bundan ibaretti. Cu-ma günü öğleden sonra hareme ge-len ihtiyar hocanın önüne diz çö-küp türkçe okuma yazma öğre-ni-

yorlardı. Gece yatağa girince ya-bancısı olduğu bu alemden kopu-yor, sevgili köyünü, Anneçini, ba-basını, Hamzatı düşünüyör, gizlice sıcak yaşlar döktüyordu. Bu tekdü-ze yaşantısı bir süre devam etti.

Artık türkçeyi konuşabiliyor-du. Bu arada bir kandil akşamı ba-balarının elini öptürmek için çocuk-ları beyin yanına çıkartmıştı. Ço-cukları acele savan bey onlarla bir-likte dışarı çıkmaya çalışan Alimet'in bileğinden çekerek geri bıraktı ve kapıyı örttü. Başını kaldıran A-limet, kanlı korkunç gözlerle kar-şılaşmıştı. O bakışlar, ne kadar kor-kunçtu, neler istemiyordu ki. Zaval-lı kız can havlı ile haykırarak ka-pıya atılmıştı. Çok ileri gittiğini an-layan Rifat bey, kızın bileğini bı-raaktı. Moraran kolunu oğusturarak halayıklar odasına kadar koşan A-limet yorganını başına çekerek sa-atlerce ağladı. Ne kadar güç durum-da idi yarabbi, kime söyleyebilirdi, hem inanırlarını idi? Kime sığna-caktı korunmak için. Gece Göl-endam kalfadan, Culus yıldönü-münde Kadınefendiye hediye edile-ceğini öğrenmiş ve saatlerce ağla-mıştı. Şimdi o anın gelmesini sabır-sızlıkla istiyordu. Fakat gideceği Sa-rayda durumunun bundan iyi ola-bileceği şüpheli idi. Aman allah, ne tarafa baksa daha korkunç tehli-kelerin, çirkin saldırıların onu bek-leğini hissediyordu. Bildiği kada-ryla dua etti, kalbinin bütün saf-lığı ile tanıya yalvardı, sıcak göz yaşları döktü, hıçkırıklar, iç çekme-lerle uyuya kaldı.

Yaz başlangıcında birgün, ko-nak halkı Büyükhannımın emri ile yeğeni Senihe hanımın Selâmiçeş-me'deki konağına, Senihe hanımın kızı Nejat'ın düğününe gtmıştı. Ge-ce bahçede yapılacak mehtap eğ-lencelerine katılacaklar ve yarına dönmüş olacaktı. Alimet diğer birkaç halayık, arap usak ve Gülen-dam kalfa ile konakta kalmıştı. Ak-şama kadar harem bahçesindeki havuza ayaklarını sallayarak eğlen-di, ağaçlara tırmandı, aylardan beri yitirdiği özgürlüğünü yeniden tadı-yor, Kameriyenin etrafında koşup duruyordu. İkinci güneşin eğilip ulu çınarların dalları arasında sü-zülmeye başladığı sırada Selâmhık tarafından Rifat beyin kaba öksürü-ğünü işiterek titredi. O korkunç ön-sezi ile kaskatı kesildi. Ayakları taş-ların üzerinde sürünüyor, dizleri vü-cudunu taşıyor, Keşke Büyükhannıma yalvarıp kendisini de götür-mesini istese idi. Artık çok geçti, korku ile başını kaldırdığında, pen-cerede belli belirsiz kendisini süzen Rifat beyin gölgesini farketti. Büt-tün gücü ile halayıklar odasına koş-tu, oradan da küçüklerin boşalttığı çocuk odasına sığınıp kapıyı sürgü-le-di, sırtını kapıya dayayarak geniş bir soluk aldı. Bir dereceye kadar artık emniyette idi. Sonra ilerleye-rek perdeleri sıkıca kapadı. Kâşede ki mindere bütölerek orada hareket siz kaldı. Ne zamandır oturuyordu, uyumuş mu idi? Farkında değildi, uzaktan belli belirsiz kendisine gülümseyen fakat ulaşamadığı anne-sinin hayalini görüyordu. Kapı men-teşelerinin gıcırdaması ile korkunç gerçekle karşı karşıya olduğunu an-ladı. Bütün gücü ile haykırmak iste-di, sesi dudakları arasında sönüp kaldı. İşte yerlerinden oynayan men-teşelerin ardında, Rifat beyin kor-kunç kanlı gözleri... yiyecek gibi ba-kıyordu. «Herşey bitti... mahvol-dum» diye düşündü Alimet'cik.

Acı haykırışı karanlık gecede sönüp gitti, derin uykuda olan hala-yıklardan kimse duymadı...

Kendine geldiğinde Rifat beyin yeniden saldırıya geçtiğini gördü, ani bir hareketle elinden kurtulup pencereye atıldı. Şiddetli bir cam şırıltısının ardından kendini ka-ranlık boşluğa bıraktı...

Sabahleyin kalkan köleler A-limet'i, taşların üstünde, boynu kı-rılmış yataken buldular. Toplanan harem halkı büyümüş gözlerle bir süre baktılar, Gülenem kalfanın getirdiği çarşafı üstünü örterek çe-kildiler.

Öğleyin konağa dönen Büyükhannım çarşafın altında gülümser gi-bi yatan Alimet'e baktı... baktı... «Ben onu güllü dibâlarla süsleyecek tim, a aptal kız... canına kıyacak ne vardı... Ahk çerkes... Yazık oldu ö-dediğim altınlara...» söylenerek ete-gini silkeledi ve hisimla uzaklaştı.

aydabir

Dil birliği, kültür birliği, ülkü birliği, bir arada yaşama isteği ve üzerinde yaşanılan bir ülke... Bunlar, bir topluma «Millet» vasfını veren unsurlar... Bunların bir arada oluşu, tam oluşu, toplumu «ideal Millet» kılar.

Çerkes toplumu, kendi vatanın-da yaşarken bu unsurların hepsine sahiptir ve «ideal millet» nteligindeydi.

O günün şartlarıyla karşı kanul ması imkânsız zorlanma, «bitmek-tense gitmek» fikrini doğurdu. Gide-rek, güç - geçici bir zaman için - «ideal milleti» en önemli unsur olan «vatan»dan uzaklaştırdı ve «dağınık millet» haline getirdi.

Problemlerin güçlü, dertlerin çok oluşu «dağınık millet» olarak benliği korumanın çok zor oluşun-dan ileri geliyor. Ama gururla söy-lenebilir ki, Çerkes ırkının hamu-rundaki mayaya, yaradılıştaki de-ğişik karakter, benliğini zorlayan tarihe, daha asırlarca karşı koy-a-cak; kırık kalple ve bükük boyunla da olsa «yaşama» savaşını vermekte devam edecek... Ve en kötü ihtimal-le, en kötü şartlar içinde bugünkü nüfus muhafaza edilecek. En kötü ihtimal bu... Çünkü bugünün aydın ve atak gençliği daha bir bilinçle, daha bir zevkle arıyor kendini... Bu na, bizi «ideal millet» kılan unsurları bir araya getirmenin «emekle-me devresi» demek, fazla iyimser bir görüş olmasa gerek...

Problemler güçlü, çok ve hat-tâ türkütücü de... Ama kendini bı-rakmak, dolayısıyla milletin özelli-ğiyle bağdaşmayacak akubeti beklemek kadar korkunç değil... Hatta, mayamızın özü olan aileden başla-yarak; kendimizi, bizden olmayan-dan farklı görerek, biraz da kendi dertlerimizle vakit ayırabilirsek, problemlerin bile sevimli ve teşvik edici olmağa başladığını göreceğiz. Kapanmaz sandığımız yaralar kabuk bağlayacak...

Bugün problemlerimizi çözüle-bilir hale getirecek, acılarımızı hafifletecek sihirli değnek, büyükleri-mizde... Dilimize, kültürümüze ve ül-kümüze vâkıf anne-babalarımızda... Nasıl, çocuklarını birer aydın, eko-nomik problemi olmayan birer insan olarak yetiştirmek vazifeleri ise, on-lara atalarından kalan kutsal mira-sı (dili, kültürü, ülküyü) olduğu gibi devretmek de en kaçınılmaz borçla-rıdır.

Her anne-baba çocuğunu doktor, hukukçu, mühendis ve hattâ milyo-ner olaark görmek ister. İstikbale güvenle bakan, gözleri ıslı ıslı gülen bunlar yanında, sizlere kutsal bir gö-evlâtlar onlara huzur verir.

Sevgili büyüklerimiz! Bütün rev daha düşünüyor... Hem de ruhları-nıza ebedî huzuru verecek bir görev... Çocuklarınıza kutsal miraslarınızı devretmek... Ve onları biraz da ÇER-KES görmek...

ŞİİR

YORGUN UMUT

Ellerimin çatlağında Benim toprağım bulunsun, Alınım teri Kazbek'in Gölgesinde kurusun, Sabahları Mezdegu'n Fısıltısıyla uyanayım istiyordum. Ve bu yüzden ağladım Tam bir asır boyunca Tanımadık insanlar arasında. Artık ağlamak sızlamak boşuna Burda karanlık bir suda yüzyo-rum,

Saf sonsuz bir ümitsizlikle... Geç te olsa anladım bunu, İçimde bütün kanımı akıtan Bir düşünce var şimdi. Tahammülüm kalmadı artık Gitmeli, varmahım Yıllardır özlemimi çektiğim Görmediğim o yeşilliklere...

HAXHUPAŞE AMIRXHAN

HAXHUPAŞE AMIRX-HAN'ın kendi yazdığı Çer-kesçe kitabından bir resmi.

Fakir bir çiftçi olan Ashad'ın oğlu Amirxhan 1881 yılında ŞİPŞ-HABLE'de doğdu. Anavatan Çerkes-lerinin sinesinde yetiştirdiği değerli halk şairi ailede üç çocuğun en büyüğüydü.

Babasının zamansız ölümüyle dul kalan annesi bir başkasıyla ev-lenmek zorunda kalmış çocuklarını da yanında götürmüştü. Ashad ge-ride hiç bir şey bırakmamıştı. Zaten ortaklıkla geçiniyordu. Üvey ba-balarının tarlaları da kendi çocuk-ları arasında pay edilince Amir-xhan'a yine bir şey düşmemişti.

Daha küçük yaşta ırgatlık ya-parak hayatını kazanmak zorunda kaldı. Bu durum onu çocuk yaşta pek etkilemişti. Hep başkalarına mı ırgatlık edecek?... Günahı neydi?... Böyle düşünüyordu Amirxhan... Son-ra işini değiştirdi ve bir fabrikada çalışmaya başladı. Fakat yine baş-kaları kazanıyordu. Kendisi ve diğer işçiler sadece bir âlet ve güçlerinden istifade edilen birer yaratıklardı... Bu sıralarda aileden gelme güzel söz söyleme kabiliyeti gelişmeye baş-ladı. Arkadaşlarına şiirlerle düşün-elelerini anlatıyor ve onların acıklı durumlarını yarı alaylı sözlerle de-letiriyordu. Öte yandan da Çer-kes milletinin bazı sosyal aksaklık-larının nedenini arıyor, kendince bunlara çare bulmaya çalışıyordu. Toplantı ve düğünlerde iğneleyici mısralarla toplumun bu çağ dışı tu-tumunu kınıyor ve adeta onlara sal-dırıyordu. Bunu kabullenmeyen bazı çevreler şaire türlü iftiharlar atarak onu toplumun dışına itmek için gay ret gösteriyorlardı.

Ama hepsi nafileydi... Zira za-man şairin düşüncelerinin paralelin-de işliyordu. Amirxhan'ın uğrunda yıllarca mücadele ettiği sosyal has-taklıklar, temelinden yıkılarak gü-nün şartlarına uygun, köklü reform-lar yapıldı. Bilinen okul sıraların-eserdir.

dan geçmemiş olduğu halde şuurlu bir milliyetçi olan Amirxhan'ın bu durumu babası Ashad'dan kalan en kıymetli mirasıdır.

Ağızdan ağıza nakledilegelen olayların derlenip toparlanmasında Amirxhan'ın hizmeti küçümsenemi-yecek kadar büyüktür. O kendisi gi-bi, yaşantısını çok ağır şartlar altın-da sürdüren insanların durumunu «Çiftçinin Dertleri» isimli şiirinde gayet güzel bir Çerkesçe ile dile ge-tirmektedir.

Babası Ashad'ın ileri görüşlü-lüğü Amirxhan'ın da görüş ufkunun genişlemesine zemin hazırladı. Zira Ashad nereye gitse oğlunu da ya-nında götürür, değişen dünya şart-larına göre yetişmesi için çaba gös-terirdi. Amirxhan kendisine göre gös-teriel nbu ihtimam iyi anlıyor mah-cup olmamak için ona göre hazırla-nyordu.

Eski Çerkes Şarkı'larını devamlı dinliyor, anlam ve önemine göre ka-fasına naksediyordu. Amirxhan büt-tün insanların eşit olması için çalı-şan ve bunun gerekliliğine inanan bir halk düşünürüydü. Bu halkın ve gerçek hürriyetin elde edilmesi için hakım zümrelerle kıyasıya kavga et-mek ve onları alt etmek gerekiyor-du. Bu amaçla bütün halkları mü-cadele birliğine çağırıyordu. «Bu köhne müesseselerin yıkılması için savaşıalım.» adlı şiiriyle düşünceler-i ni haykırıyordu.

Kısa zamanda aynı düşüncede birleşen insanlar çoğaldı. Böylece ilk kolektif çiftliklerin nüvesi atılmış oldu. Kendisi bizzat bu işin önderil-ğini üzerine alarak Çerkes çiftlik-lelerinin buna katılmasını sağladı.

Daha ziyade çiftçi ve işçilerin bu çiftliklerde nasıl refaha kavuş-tuğunu konu olarak alan «Dünyaya Örnek Olan Vatanım» adlı şiiri başlı başına bir sanat abidesidir. «Kafkas Şarkısı» adını verdiği şiir ise Çerkes vatanının eşsiz güzellik ve zenginlik-lelerinden eşsiz güzellikte bir tablo-dur.

Büyük harpte ölen ve yaralanan Çerkeslerin hatıralarına hürmeten yazdığı «Vatan Savaşı» şiiri bu kah-şamasını sağlarken gelecek nesille-ramanların ebediyen kalplerde ya-re ışık tutması bakımından çok de-ğerlidir.

Diğer şiirleri: «Partizan Çer-Mamışe», «Çelikleşmiş Üzeyir», «jam kesler», «Kardan Kubatı», «Nayrız bore Şevale», «Zaferin Duası».

Puşkin, Şocen Ali, Kazanoko ja-bağı, Andemirkan gibi değerlerin dalma hatırlanması için bunlar üze-rine yazılmış şiirleri vardı.

80. yaş gününde yazdığı «Beyaz Kuzu» ismini verdiği kitabı yayı-nlanmıştır.

1968 yılında yayınlanan «Şarkı-nın Doğuşu» adlı eseri temiz bir Çer-kesçe ile kaleme alınmış şiir ve hi-kâyeleri içinde toplayan güzel bir

Goşokxho Hxusin

Ana Vatan'ın yetiştirdiği Çerkes edebiyatçısı, HANAKXHO'nun oğlu GOŞOKXHO HXUSIN 1913 yılında HABEZ köyünde doğdu.

Fakir bir çiftçi ailesinin oğlu olan şair daha 13 yaşında çalışmak zorunda kaldı. Çerkes bölgesinde bulunan bir tütün fabrikasında işçi oldu. Uzun zaman burada çalışan Şair, gösterdiği başarılar yüzünden fabrikanın idarecileri arasına katıldı. Aynı zamanda «Bölgenin ve yılın örnek işçisi» seçildi.

Daha sonra 1933 den 1935 yılına kadar aynı fabrikanın müdürlüğünü yaptı. İdareciliği ve çalışkanlığı dolayısıyla daima takdir gördü. Bu arada Çerkes Edebiyatı üstüne çalışmalarda da bulunuyordu.

1935 de askere alındı. Bu görevi de layık olduğu gibi bitirerek Anavatan'a döndü. Bu defa eskisinden daha azimli olarak işe başladı. Çünkü askerlik ona bir takım yeni görüşler kazandırmıştı. Vatan ve Millet sevgisinin anlam ve önemi eskisine nispetle daha değişik bir hüviyet kazanmıştı.

Fakat çok geçmeden tekrar askere çağırıldı. Büyük harbin kara bulutları memleket semalarına çökmüştü. Herkese büyük ödevler düşüyordu. HXUSIN bu savaşta büyük yararlıklar göstermiş, yıldıran, bıkmadan düşmanla çarpışmıştı. İki defa ağır yaralanarak ölüm tehlikesi geçirdi. Hxusin'in bu fedakârca çarpışması ilgililerin gözünden kaçmadı. Savaş sonrası «Her cephede gösterdiği üstün başarıyı temsil eden, kahramanlara mahsus madalyalardan 5 tane aldı.»

Artık neden savaşmış, niçin savaştığını iyi anlamıştı. Harbin bitiminde eski çalışmalarını, her geçen gün yenilerini ekleyerek ilerletti. Millî çıkarlarımıza hizmet yollarını hararetle arıyordu. Bu amaçla partinin çeşitli kademe lerinde görevler aldı, 1954 yılların da sorumlu müdürlüğünü yaptığı «GERÇEK ÇERKES» adlı gazetenin aynı zamanda baş yazarlığını da birlikte yürütüyordu. Yazıları çok tutuldu. Çerkes bölgesinde yazarlar birliği başkanı oldu.

1940 da ilk eseri olan «ŞİRLER VE ŞARKILAR» = vusekhemre veredkhemre adlı kitabı çıktı. 1953 de «Şiirler ve Hikâyeler», 1955 de «Kalbin Sesi» 1958 de «İlkbahar» adlı eserleri çerkesçe olarak yayımlandı. Ayrıca Rusça yazılmış «Dağların Nuru», «Güneşli Köyler» adlı eserleri de basıldı.

Hxusin, yalnız bir şair değil aynı zamanda teşkilâtçı ve idarecidir. Halen Anavatanda yaşayan edebiyatçımız, yeni yazarlara öncülük ederek milletin hizmetinde, millî görevinin başındadır.

Sergiden izlenimler

«Baştarafı 1. sayfada»

HÜSNÜ
ZÜBER

DAĞLAMA SANATÇISI

Galeriyi gezerken Kafkas müziği motiflerde birleşti hep. Türk motiflerinde alışageldiğimiz köşeler sizde kavis (eğriler) olmuş. Bu derece yaklaşırken, kişiliğini yitirmemek güzel. Gönül isterdi ki Türkiye'de birkaç büyük şehirde de sergilenebilseydi, bu emek sonucu derleme... Dernek'e teşekkürler...

HASAN
YEDİÇ

Kuzey Kafkasya Kültür Derneği'nin düzenlediği Millî El Sanatları Sergisi'ni gezmekten derin bir kıvanç ve mutluluk duydum.

Kökleri tarihin derinliklerinde kalmış ve maalesef henüz dünya çapında tanınmamış milletin bu şaheserleri ne kadar zengin, ne kadar canlı bir uygarlığa sahip olduklarını en büyük delildir.

Bir milletin medeniyeti, bıraktığı eserlerle yaşar. Bu nadide eserler atalarımızın göz nuru dökerek meydana getirdiği ve tekrar bugün meydana gelmesi güç olan paha biçilmez değerlerdir. Bu eserlerin her birinde gizli olan anlam ve hayatiyeti düşünerek ecdadımıza layık bir nesil olmak için topyekün, elbirliğiyle tarihimizi canlandırmağa, ne idik ne olduk fikri üzerinde düşünmeyi bir görev sayıyorum. Sergiyi düzenleyen dernek idarecilerine ve bilfiil çalışıp yorulan gençlik koluna tebrik ve teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

M.

SALKIM

Güç olan başlangıç başarılı, şüphesiz devamı daha muvaffak olacak. Emek verenleri tebrik ederim, varolsunlar...

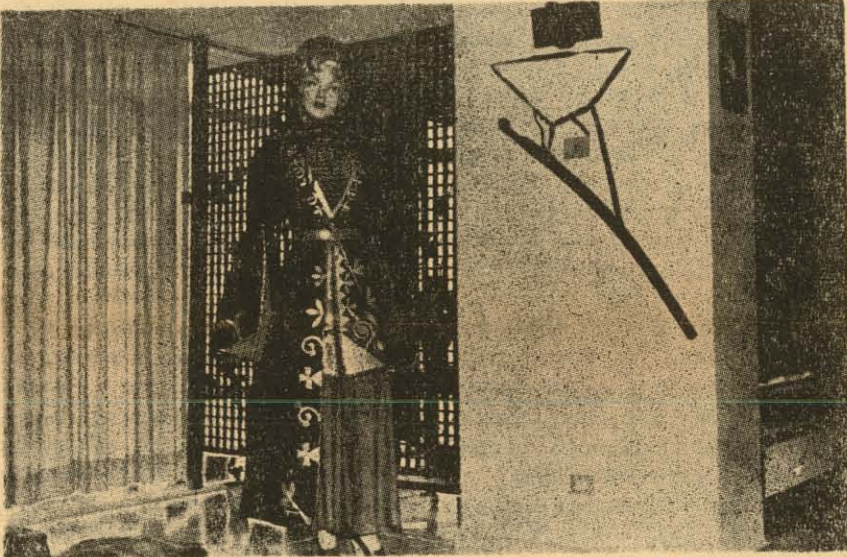
MEMDUH
ŞAHİN

Gençlerimizin samimi gayretlerinin meyvesi olan nadide eserlerden meydana gelen sergi beni çok ümitlendirmiştir. Başarının devamını dilerim.

AVUKAT

BÜLENT ŞİMŞEK ÖZÇELİK

Büyük, yüce bir kavmin, nezaket, karakter ve asaletinin emsalsiz özelliklerini bu sergi ziyaretinden, temasından ancak böylesine bir huşu duyulabilir.

Prof Dr.
WIELFRIED BUCH

Wirbewundern die tschrekessische Ausstellung unserer Freunde und versstehen ihre liebe zu ihrer alten Heimat and Kunst.

(Dostlarımızın Anavatanına ve eski öz sanatlarına olan sevgi ve bağlılığıyla birlikte Çerkes Sergisine hayranlığımız sonsuzdur.)

ÖNDER

KURANEL

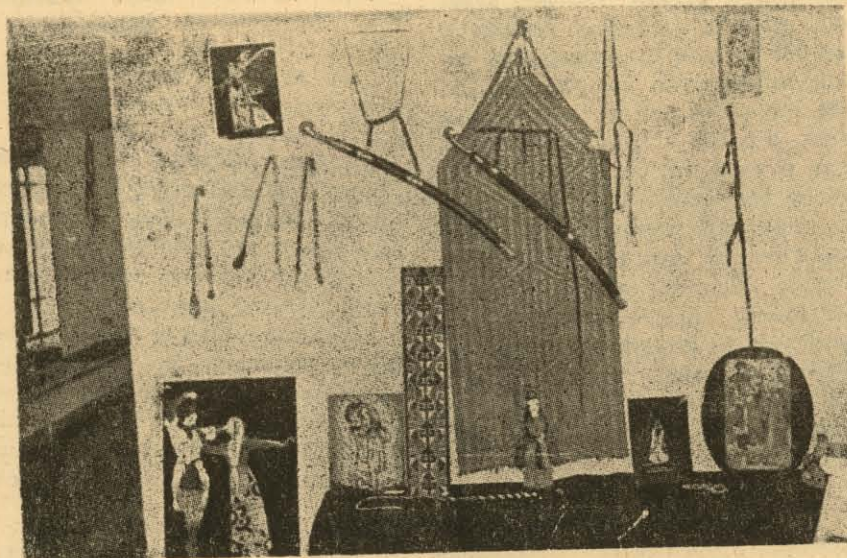
Büyük bir samimiyet ve inançla hazırlanmış, mütevazı olduğu kadar üstün bir sosyal yapı gösteren bir cemiyetin güzel ve mümtaz bir gösterisi... Teşekkürler.

NAMIK
MERCAN

Kuzey Kafkasya El Sanatları Sergisi'nin tertipleyicilerini candan kutlarız. Adige giysi ve araçlarını daha geniş kitlelere duyurmak ve tanıtmak istikametinde çabalarının kültürümüzün evrendeki yerini yeniden bulmasına vesile teşkil edebilir. Saygılar.

Gazi Eğt. Enst. Öğretim Üyesi
(İmza)

Çok mükemmel hazırlanmış bir sergiyi görme kıvançları içindeyiz. Tebrikler.

Doç. Dr. Battal KUŞHAN
Erzurum K. K. DERNEĞİ 2. Bşk.

Ankara Kuzey Kafkas Kültür Derneği'nin gerek folklor ve gerekse eski değerlerini toplama ve teşhir faaliyetlerini dünden beri büyük bir zevkle takip ediyorum. Bütün arzum gelecek yıllarda geçmişe ait gerçekleri ve değerleri daha da fazla gösterme mümkün olsun.

Kalem

Kültür Kalpazanları

Çeşitli baskıların hedeflediği mazlum milletlerin çözüm bekleyen problemlerinden birisi şüphesiz kültür meselesidir. Çok yanlış ve karmaşık bir konu olan kültür kavramı henüz dünyada halledilmiş değildir.

Milletleri zaman zaman birbirlerine yaklaştıran etkenlerin başında kültür alış - verişinin önemli bir yeri olduğu inkâr edilemez.

Bunu anlamakta gecikmeyen bazı milletler, Milletlerarası bir kültürel kuruluşun gerekliliği fikrini ortaya atarak 16 Kasım 1945 tarihinde BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EĞİTİM, BİLİM VE KÜLTÜR TEŞKİLATI'nı kurulmasını gerçekleştirmişlerdir.

Bu kurumun doğuş nedenlerini anlatan metinden bir parçayı alıyoruz:

«...İnsanların birbirinin adet ve yaşayışlarını bilmemesi dünya milletleri arasında şüphe ve güvensizliğin ortak bir sebebi olmuş ve dolayısıyla aralarındaki farklar çok kere bir savaşla sonuçlanmıştır...» ve devam ediyor. «Kültürün geniş ölçüde yayılması ve insanlığın adetleri, hürriyet ve barış için eğitilmesi, insan haysiyeti için elzem olduğu gibi bütün milletlerin karşılıklı yardım ve alâka anlayışı ile yerine getirmeleri gereken kutsal bir görevdir.»

Sınır tanımayan teknik imkânların bu derece geliştiği çağımızda bir sonuca bağlanamayan bu problemin devamlı süruncemede bırakılması, söz konusu kuruma imza koyan milletlerin samimi olmadıklarını doğrulayan bir delildir.

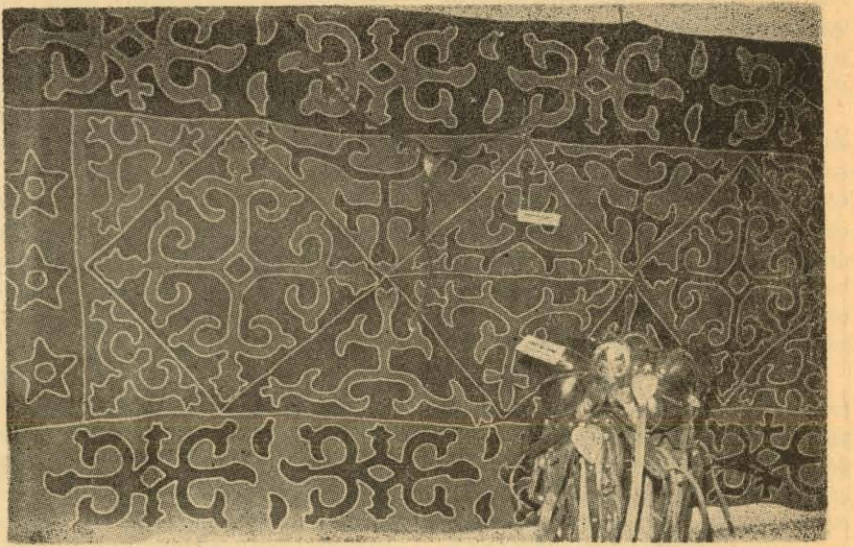
Bu edebi cümlelerin küçük ulusları uyutmak için kaleme alındığı, işleyiş tarzıyla da belli olmuştur.

Sözleşmenin 1. maddesinin 1. fıkrasında «Kuruluşun amacı ırk, cins, dil ve din farkı gözetmeksizin Birleşmiş Milletler Anayasasında dünya milletlerine tanınan insan hakları ve esas hürriyetlerine, kanunlara ve adalete müşterek bir saygı yaratmak için, milletlerarasındaki işbirliğine eğitim, bilim ve kültür yoluyla yardım ve böylelikle barış ve güvenle hizmet etmektir.» demek suretiyle insanların temel hak ve hürriyetlerine saygılı olduğunu dünyaya ilân eden milletlere sesleniyoruz.

Farklı kökenli halkların farklı kültürlerini aynı potada bir takım gizli zorlamalarla eriterek hakim etnik grupların kültürlerini egemen kılma politikasını sorumsuzca yürüten toplumların bu insanlık dışı davranışlarına ne zaman «DUR» denecektir?

Toplumların tüm manevi hayatını kapsayan kültürü yoketmek ve tek kültürden söz ederek bazı halkların öz kültürünü öldürmek için kamalarını bileyen şövenist ruhlarla seyirci kılınarak insanlık adına işlenen bu cinayete göz mü yumacaklardır?

İnsanlık için neyin hizmet, neyin ihanet olduğunu tayin etmekten yoksun bu kültür kalpazanlarına daha ne kadar seyirci kalınacaktır?

ANACIĞIM

Doğdum doğah hasretim sana... Göremedim yüzünü, öpemedim bağrını hiç... Güzelce bir kadın gösterip «annen» demişlerdi bana... Hep «anne» dedim ben ona... Ama büyüdüğümce ondan uzak olduğumu anladım... Hem de kilometrelerce...

Birazlık yaramazlık yapsam «Bata» diye bağırır azarlardı beni... Konukların, komşuların hoşuna gitmişim «Temelciğim» derdi... Zaten şimdi de öyle... Çocukluğumda bilmezdim... Meğer Temel ismini kendisi vermiş bana, «Bata» da sen... Ama «Temelim» derken bile diğer annelere benzemiyordu hiç... Arkadaşlarının annelerine... Yalnız bir istekte bulunmazdan önce kucaklar, severdi beni... Hele bir gün «zaten sen benim oğlum değilsin ki» deyiverdi birdenbire... Sevindim onun gerçek

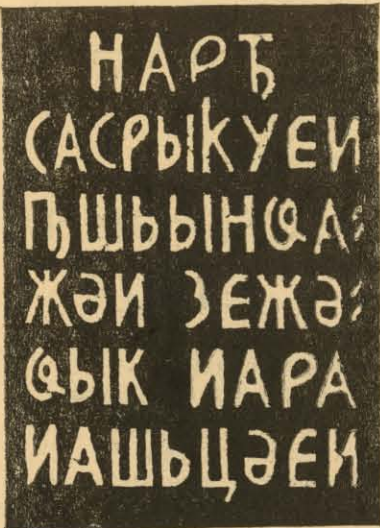
yüzünü gördüğüm, üzüldüm o anda seni bulamadığımı, sana koşmadığımı için...

Sonra seni düşünür oldum her an... Seni sordum herkese... Seni tanıyanları buldum... Anahğımdan daha güzelmişsin sen... Mavi mavimsiz gözlerin... Yüzün aydınlıkmiş gün gibi... Ama şimdi öbek öbek karmış altın sarısı saçların...

Evet anacığım, göremedim seni bugüne dek... Ama artık tanıyorum, biliyorum senin nerede olduğunu... Sana koşacağım en yakın zamanda... Kapanacağım göğsüne, ağlayacağım hıçkırarak, sarsılarak...

Sen de babama olan kızgınlığını unut artık... Bak o da pişman oldu... İhtiyarladı da...

Ne olur! Yalvarırım! Çağır bizi ana!..

Sohum Üniversitesi Etnoğrafya Profesörü YNALYPA ŞALWA'nın «NART SASRUKO ve 99 KARDEŞİ» isimli kitabının kapağından bir kısım. Eser, Abhazca yazılmış olup Çerkes Mitolojisi kahramanları olan Nartların Abhaz anılarından anlatımı ile birçok Abhaz efsanelerini ihtiva eder. Başlıca kahramanları; bazı bilginlerce felsefe bölümü edilen SETENEY GUAŞE ile devlerden atış kapalı NART SASRUKO'dur.

Sorularımız üzerine düşünenlerin ve bu konuda çeşitli dergi ve derneklerdeki çalışmalarıyla hizmet edenlerin fikirlerini okuyucuya aktarabilmek amacıyla düzenlediğimiz «Röportaj Serisi»nin üçüncüsünü sunuyoruz.

MEVLUT KAZBEK

1933 yılında Çorum - Sungurlu ilçesinin Tuğcu köyünde doğdu. Çok küçük yaşta yetim ve öksüz kalarak sıkıntılar içerisinde büyüdü. Çiftçilikle istigal etti. 1955 yılında Ankara'ya yerleşti. Yargıtayda işçi olarak çalıştı. İlkokul üçüncü sınıfı okudur. Daha sonra dışarıdan ilkökul bitirme imtihanlarına girerek diploma aldı ve memur oldu.

1940 yıllarında arkadaşlarıyla sohbetler şeklinde Çerkeslikle uğraşmaya başladı. Ankara'ya yerleştikten sonra Kafkasya ile ilgili şiirler yazdı. Kafkasya Kültürel Dergisinde birkaç şiiri ve yazısı yayınlandı. Son zamanlarda oğlu ile birlikte çalışarak yalnız bir günde Çerkesçe okuma - yazmayı da öğrendi. Halen Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği onur kurulu üyesi olup Yargıtay İcra - İflâs dairesinde memur olarak çalışmaktadır. Biri kız olmak üzere dört çocuğu vardır.

CEVAP: 1—a) Kısmen doğru... Bugün için biraz hayal gibi geliyor. Fakat «Burada kalalım, rahatımızı bozmayalım» demek bana doğru gelmiyor. Bizden sonrakiler için hayal görmüyorum. Yete rki çalışalım.

b) Mutlaka kayboluruz. Burada kalmak doğru değil. Dilimizi, ananemizi, benliğimizi burada devam ettiremeyiz. Yarın «Çerkesim» diye-bilen bile çerkesliğini ispat edemeyecek duruma düşecektir.

c) En doğrusu budur. Zira Anavatan'da kendi işini kendi gören bir millet haline gelmek bizi kurtaracaktır. Ben hiç bir rejimin isminden türkmedim. Ne olursa olsun radyo-suyla, kitaplarıyla, basınıyla, her şeyiyle orası bizim çok iyi... Oraya dönmek şart... Ben bu fikri çok doğru buluyorum. Oradakiler geliyor, görüyorlar... Onlar ölüyorlar biz de ölüyoruz, yaşıyorlar biz de yaşıyoruz. Ne olursa olsun Vatanımızda olalım.

CEVAP: 2) Oraya dönüşten başka çare düşünmüyorum.

CEVAP: 3) Resmen okuma-yazma imkânı istense vereceklerini zannetmiyorum. Ama özel surette çalışırsak biz de okuma-yazma öğrenir o meselemizi hallederiz. Fakat bugün maalesef Çerkesçe okuma-yazmayı taraftar olmayanlar da var. Bunu nasıl söylerler bilmiyorum. Bunları bundan nasıl vaz geçirmeli, bir türlü bir çare gelmiyor aklıma... Bir tazyik yapamıyoruz. Bu yüzden çocuklarımız ana dilinden çok Türkçe'yi, Arapça'yı öğreniyor. Nasıl olacak bilmiyorum.

CEVAP: 4) Bizim gençliğimizde milliyetçilik sınırlıydı. Ancak komşuların bir tecavüzüne maruz kalırlarsa o zaman Çerkes olurlar, kendilerini müdafaa ederlerdi. Okuma - yazma yoktu... Cehalet vardı... İmkânsızlıklar çıktı.

«Devamı 7. sayfada»

SORULAR

Soru: 1 Bugün Çerkes milleti olan bütünü basit bir tablosunu çizerek Muhaceret ve Anavatan olmak üzere iki ana bölümden meydana geldiğini görürüz. Bu tablo içinde her bir bölüm ayrı görüş ve tarifler içindedir.

Sizce Muhaceretteki Çerkes Milleti'nin meselelerine çözüm yolu olarak ileri sürülen aşağıdaki alternatiflerden hangisi geçerlidir?

a) Anavatan bugünkü şartlar altında uzak bir hayaldir ve asimilasyon mukadderdir. Dolayısıyla lüzumsuz gayretlerle ütöpik fikirlere yer verilmemeli ve toplumun bugünkü rahatı bozulmamalıdır.

b) Muhaceretteki Çerkesler olarak örf ve adetlerimizin ışığı altında, muhacir olarak yaşadığımız ülkelerde benliğimizi korumaya çalışmamız yeterlidir.

c) Hangi topraklarda olunursa olunsun Kuzey Kafkasya, Çerkes sıfatından ayrılmaz bir bütündür ve «Çerkesim» diyen her feridin temel amacı, Anavatan ve oraya dönebilmek olmalıdır.

Soru: 2 Muhacerette bunların dışında sizce ortaya konabilecek bir çözüm yolu var mıdır?

Soru: 3 Muhaceretteki izlenim imkânımıza göre Anavatan bugün Çerkes Milleti'nin temel problemi olan kültür - eğitim meselesini halletmiştir. Muhacerette her zaman acısı çekilen ve eksikliği duyulan «yaşayan dil» ve «yazı dili» sorununun halledilmesi, Çerkes Milleti için inkâr edilmez bir kazançtır.

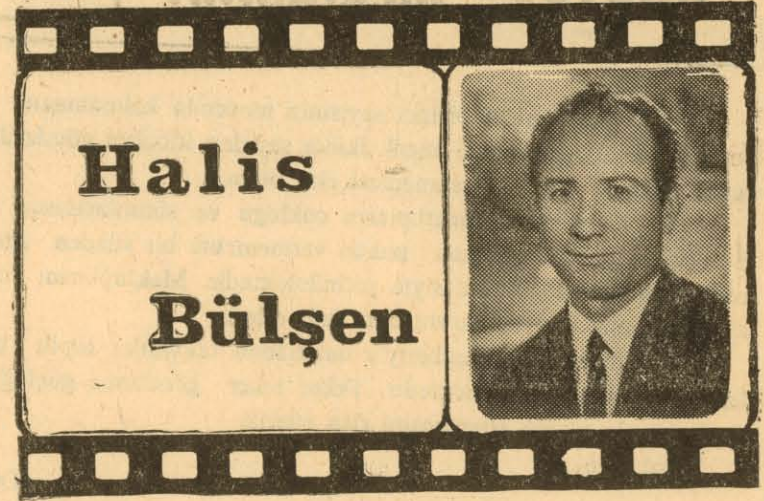
Sizce bu faydalı çalışmaların şumullenerek muhaceretteki bizleri de kapsaması nasıl sağlanabilir?

Soru: 4 Muhaceretteki Çerkes Milleti'nin yetiştirdiği bir aydın olarak sizin gençlik yıllarınızla bugünkü genç nesil arasında Millî Şuur bakımından bir mukayese yapabilir misiniz?

Soru: 5 Bileşikten basite dönecek olursak, bugünkü genç nesil Millî meselelerinin çözümünü «Anavatan'da kendi kaderini kendi tayin eden bir toplum» tarifi içinde görmektedir.

Bu tarife bir itirazınız yoksa, bu düşüncenin topluma mal edilebilmesi için çalışmaların başlangıç noktası ne olmalıdır ve neler yapılmalıdır?

ROPÖRTAJ

HALİS BÜLŞEN

1932 yılında Kayseri - Pınarbaşı'nın Pazarsu köyünde doğdu. 1949 yılında Pazarören Köy Enstitüsünden mezun oldu. 18 yıllık öğretim görevliliği ve idareciliğinden başka 1967 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümünü de bitirmiştir. Pınarbaşı İlköğretim Müdürlüğü, Burdur Halk Eğitim Başkanlığı yaptı. Halen İzmit Halk Eğitim Başkanlığı görevindedir.

CEVAP — 1 :

«Anavatan bugünkü şartlar altında uzak bir hayaldir ve asimilasyon mukadderdir. Dolayısıyla lüzumsuz gayretlerle ütöpik fikirlere yer verilmemeli ve toplumun bugünkü rahatı bozulmamalı» fikri ile «Muhaceretteki Çerkesler olarak örf ve adetlerimizin ışığı altında muhacir olarak yaşadığımız ülkelerde benliğimizi korumaya çalışmamız yeterlidir» fikri millî bir toplum olarak tarih sahnesine çıkmak iddiasında bulunanların davasını başlangıçta kaybettirir. Şüphesiz kabul edilmiş fikirler muvaffakiyete ulaşır. «Bu fikirlerde olanlar yokmu» diyeceksiniz. Olması umumi ve candan arzumuz olmasına rağmen bulunmaz diyemem. Bu gibiler zaten uğrayacakları kadar asimilasyona uğramışlar demektir. Zira bu fikirleri işlemek, kanaatimce zamandan ve emekten yana ısraktır. Anavatanı hayal, asimilasyonu mukadder görmek, hatta muhacerette benliğimizin korunabileceğini kabul ettiğimiz an dava diye ortada bir şey kalmaz, dolayısıyla ne konuşalım, ne de yazalım.

Her yüksek iş önce zihinde bir hayal olarak doğar, zamanla bu hayal bireylere sirayet ederek onları

sevk ve idare eden ideal haline gelir. Ve daha sonra toplumu etrafında toplar ve gerçek olur. Tarihte hangi yüce fikir vardır ki ilk ortaya atıldığında sahibine deli denmemiştir.

Muhacerette benliğimizi korumaya gelince, maddi yapının dahi bozulduğu ispat edilen çağımızda bunu dda etmek en azından kıt fikirlilik olur.

Sonuç olarak; varmamız gereken bir kızı elma vardır, o da Anavatan «Kuzey Kafkasya»dır. Tek ül kümüz bu olmalıdır. Aksi halde hiç bir Çerkes'in Anavatan'dan göç ederek içerisine yerleştiği milletlerden toprak istemeye hakkı yoktur. Şayet bu memleket ve milletler uğruna kan dökmüş, can vermişlerse (Suriye, Ürdün ve benzeri gibi) bu, ülkede yaşamının faturasını ödemesi demektir. Bu faturayı ödemek onları ne azınlıktan ve ne de tenkilden kurtulamaz. O halde «hangi topraklarda olunursa olunsun Kuzey Kafkasya Çerkes sıfatından ayrılmaz bir bütündür ve «Çerkesim» diyen her feridin amacı Anavatan ve oraya dönebilmek olmalıdır» derim.

CEVAP — 2 :

Birinci soruya bu cevabı verdikten sonra ikinci soruya değinmeye

«Devamı 7. sayfada»

— III —

1830 yılında araştırma yapmak için Kafkasya'ya gitmiş olan Dubuva Domen Peru da aynen yukarıdaki etüdlerde bulunmakta ve ayrıca tezlerine kuvvet vermek amacıyla eski coğrafyacıların Plin (Pline) tarafından Azak denizi kıyılarındaki Kimmerikum (Kimmericum) şehrinin daha eski isminin Kerberyon (Kerberion) olduğunu beyan edildiğini ve bunun da eski mitolojide «Cehennemler Koruyucusu» olduğunu ve hatta Slav dilinde çamur volkanlarının cehennem anlamına gelen Pekla diye adlandırıldığını zikrediyor. (Dubuva C. 5, S. 40; Satır 41, Hasiye 2).

Kafkasyanın eski Yunan efsanelerindeki büyük önemini bitirmekten önce Promethe'nin oğlu Dukalyon'un, ondan sonra Kimmeriyenlerin, Kavkon (caucone) ların — yani Kafkasyalılar — küçük Asya'ya ismini verdiği Herodot'a ve diğer Yunan tarihçilerinin doğruladıklarına göre «ÂZ, ÂS» (as) adındaki, Kuzey Kafkas halklarından birinin eski Serake (Therace)lerin ve bunların hepsiyle ırkan, lisanen tamamen ilgili bulunan Hittit (Hittite)lerin Avrupaya, eski Yunanistana yaptıkları istilaların da bu hususta önemli bir etken olduklarını, göz önünde bulundurmamak eski Yunan halkının köklerini kaynakları, olan Kafkasyanın kutsal anılarını hâlâ koruduklarını kabul etmek gerekmektedir.

Acaba Kafkas (Caucase) kelimesinin kökü, kaynağı, manası nedir? Avrupa bilginlerince Kafkas isminin en önce Aşil (Eschyle)in «Zincire bağlı Promethe» (Promethe enchainé) adlı eserinde zikredilmiş olduğu kabul edilmektedir. Gerçekten de Aşil adı geçen eserin önsözünde Kaukas şeklinde yazmıştır. Aşil M.Ö. 525 - 456 yıllarında yaşamıştır. Mamafih bence Kafkas isminin bu kimseden çok önceleri konulmuş ve kullanılmış olacağı en kuvvetli ihtimallerdendir. Dubuva Do-

Kadim Kafkasya Met İzzet

men Peru, çok merak ettiği Kafkas kelimesinin türeminde Kuzey Kafkasya'nın mitolojik devirlerdeki halklarından olan ÂZ, ÂS'ların ismini (Kaus - as) bulmak istiyor ve bu suretle adı geçen isme büyük bir öncelik, kıdem vermiş oluyor. Ancak sözü edilen kabile isminin önündeki Kaus kelimesi, ismi hakkında araştırmada bulunmuyor.

Naçiz fikirlerime göre Truva savaşından — yani M.Ö. 12. yüzyıldan çok önceleri küçük Asya'ya geçmiş olan (1) ve hatta bazı tarihçilere göre eski Yunanistanın otohton halkından sayılan (2) Kavkon (Caucane)lerin bu lakabında Kaf (Caf, cau) ismi açıkça görülüyor. Zaten Kavkon'ların tartışmalı olan çeşitli kökleri arasında en baskın olarak eski Skit memleketi gösteriliyor ki (3) burası da Herodot ve diğer tarihçilerce doğrulandığı gibi Kafkasya'nın ve Azak denizinin kuzey çevresinin eski ismiydi. Homeros dahi Truva savaşında, Parteniys nehrinin (Paflağoni, diğer adıyla Kastamonu sancağı içinden doğan, Bartın civarında denize dökülen bir nehrin adıyla) suladığı güzel toprakların sekene-

si olan Kavkon (Caucone)ların de katıldığını belirtmektedir(4). Strabon bu Kavkon'lerin eski Yunanistan'ın Akhay (Achaie) bölgesine kadar ayrıldıklarını da ayrıca zikretmektedir ki(5) bu önemli kayıt Truva savaşından sonra Kafkasya sâhillerine gelip yerleşen Akhay'lerin aslen Kafkasyalı yani Kavkon olduklarını gayet güzel izah eder ve hatta Akha deyiminin ırkla ilgili olmaktan çok dinsel bir deyim olması hakkındaki tezlerini de kuvvetlendirmektedir.

Her halde bu derece eski olan Kafkas kelimesinin tefsirinde onun her şeyden evvel bir Kafkasyalı, yani Kafkas dillerinden birisiyle ortaya konulmuş bulunduğunu kabul etmek gerekmektedir. Binaenaleyh Çerkesçeyle bu kelimeye verebildiğim çeşitli türeme şekillerini ve anlamlarını aşağıya alıyorum.

Kafkas kelimesinin araştırılması: Bu deyim birleşik bir isim olması ve aşağıdaki kelimelerin hafifletilmiş olması çok muhtemeldir.

1. «Kue-Qas» sevimli çocuk demektir. (Qas Kabardey şivesiyle, tsch'as kuban şivesiyle sevimli, sevgili anlamındadır. Ve meselâ t'ha y tsch'as Allahın sevgilisi, habibullah anlamındadır. Ve isim olarak çerkeslerden pek çok kullanılır.)

kue-q'es kelimesi de «son çocuk» çocukların sonuncusu, en küçüğü anlamındadır.

(Devamı Var)

- (1) Strabon, kitap 12, fasıl 8, fıkra 4
- (2) Strabon, kitap 7, fasıl 7, fıkra 1
- (3) Strabon, kitap 12, fasıl 3 fıkra 5.
- (4) İliyada, şarkı 2
- (5) Strabon, kitap 8, fasıl 7, fıkra 5.

OKUYUCU mektupları

1 — Gazetemizin birinci sayısının mevcudu kalmamıştır. Yeni kaydolacak abonelerimize ancak ikinci sayıdan itibaren gönderilebilecektir. Birinci sayının istenmemesi rica olunur.

2 — Gönderilen mektupların çokluğu ve sütunlarımızın darlığı hepsinin cevaplanmasına imkân vermemekte bu yüzden istenilen hususların yerine getirilmesiyle yetinilmektedir. Mektuplarını cevaplayamadığımız okuyucularımızdan özür dileriz.

3 — Yılbaşı münasebetiyle hazırlanan takvimler toplu olarak derneklere gönderilebilmektedir. Teker teker gönderme güçlüğü yüzünden toplu olarak istenmesini rica ederiz.

Saygılarla...

KAMÇI

H. Güven — Konya : Adige kitaplarının temini için Anavatanla haberleşmek gerekmektedir. Gerekli adreslerle birlikte bu konu daha sonraki sayılarımızda ele alınacaktır. İlginize ve samimiyetinize teşekkür eder, başarılar dileriz.

S. D. Meretkooğlu — Edremit : İlginize teşekkürler. Hassasiyetinizi anlıyoruz. Çalışan daima kazanır. Gelecek ümitle doludur. Ümitsizliğe kapılmamak gerek. Abone işleminiz yapılmış ve gazeteler adresinize gönderilmiştir. İlginizin devamını bekleriz.

C. Özbay — Karamürsel : Abone işleminiz yapılarak gazeteler adresinize postalanmıştır. İstedığınız kitap ta gönderilecektir. İlginize teşekkür eder başarılar dileriz.

Kopsirgen O. — Erzurum : Başlangıcından beri yakın ilgileriniz bizleri çok ümitlendirdi. Her zaman beraberiz. Gönderdiğiniz adres için abone işlemi yapıldı ve gazeteler postalandı. Teşekkürler.

D. Korkmaz — Edremit : Abone işleminizin yapılarak gazetesinin adresinize postalandığını bildirir ilginizin devamını dileriz. Teşekkürler.

K. Paçal — Almanya : Gazeteler size ve babanıza devamlı gönderilmektedir. Türkiye dışındakiler için abone şartları gazetemizin 5. sayısından itibaren gösterilmiştir. İlginize teşekkür eder devamını bekleriz.

E. Küçük — Muş : Abone kaydınız yapılmış ve gazeteler adresinize gönderilmiştir. Yakın alakanıza memnun olduk. Teşekkür eder devamını bekleriz.

O. Sarıay — Giresun : Muhaceretteki Adige milleti olarak hepimiz aynı durumdayız. Biz benliğimizi unutmadıkça ve emeğimizi esirgemedikçe elbet böyle devam etmeyecektir. Yakın alakalarımızın devamı dileğiyle abone işleminizin yapılarak gazetelerin gönderildiğini bildirir saygılarımızı sunarız.

N. Hun — Kars : Saptamaya çalıştığımız asimilasyonla karşı karşıya kalmış olan toplumumuzun bugünkü durumu sevinç verici değil. Ancak tümünden bilinçlenmekte olan genç kuşak uğraşı ile bilinçli bir toplum yaratacaktır. Toplumumuzun kökeni ile ilgili eserler sonraki sayılarımızda ele alınacaktır. İçtenliğinize ve yakın ilginize teşekkür eder, başarılar dileriz.

Özyurdum

Kuzey Kafkasya'lı Şair

NURBE NUR'UN

Çerkesçe aslından çevrilen
bir şiiri.

Sana duyduğum sevgi,
Sana duyduğum özlem
Nasıl söylesem
Sana nasıl duyursam,
Canım gibi öz yurdum...

Senin için yapmayacağım,
Senin için saklamayacağım,
Senin için katlanmayacağım,
Hiç bir şey yok,
Öz yurdum...

Yüreğimde kan olsaydın,
Seni sarsmamak için,
Atışlarını durdururdum kalbimin,
Canım gibi öz yurdum...

Senin için yapmayacağım,
Senin için saklamayacağım,
Senin için katlanmayacağım,
Hiç bir şey yok,
Öz yurdum...

Düşse idi gözüme,
Bir zerre toprağın,
Düşürmemek için,
Açmazdım gözümü,
Canım gibi
Öz yurdum...

Senin için yapmayacağım,
Senin için saklamayacağım,
Senin için katlanmayacağım,
Hiç bir şey yok,
Öz yurdum...

Gözlerimde,
Yaş olsaydın,
Damlatmamak için seni,
Ağlamazdım,
Canım gibi
Öz yurdum...

Senin için yapmayacağım,
Senin için saklamayacağım,
Senin için katlanmayacağım,
Hiç bir şey yok,
Canım gibi öz yurdum...

PİTSUNDA, AFON, RİTSA kasabaları da tabii güzellikleri, maden suları, ılıcaları ve dinlenme tesisleriyle bölgenin ekonomisine turizm yoluyla önemli katkıda bulunurlar. Diğer bir ekonomi kaynağı ise KARTI:

Arkeolojik buluntular Abhazya'nın insanlığın ilk yerleşme merkezlerinden biri olduğunu göstermiştir. Paleolitik (eski taş devri) ilk alet ve izleri bulunmuştur. Mağaraları bol ve sık, akarsuları bol ve tatlı, ilk insan gıdası olan yabani meyveler her yerde bol ve sık, havası ılık ve iyi, gür ormanlar ve bitkilerle

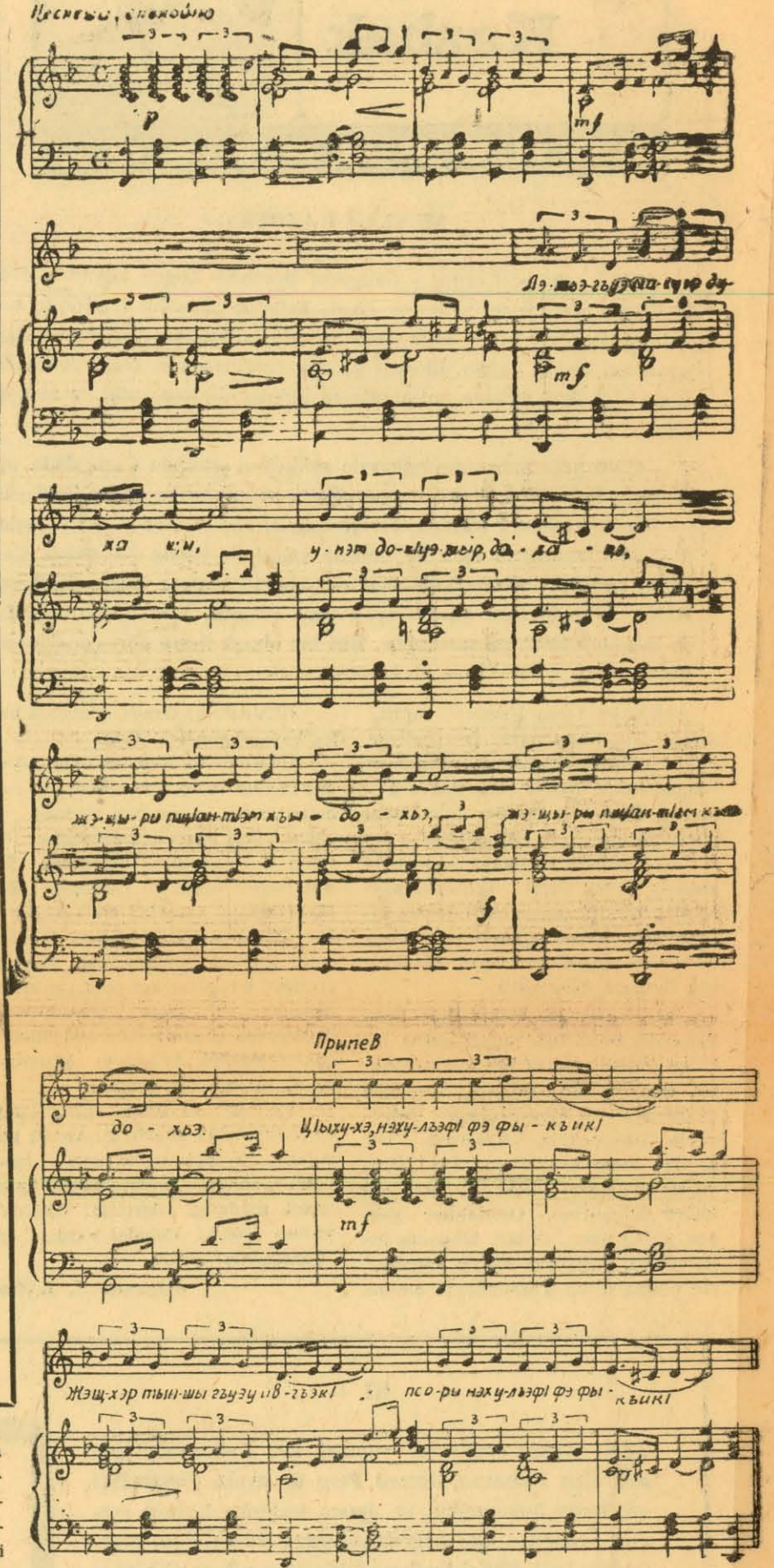
ТХЪЭБЫСЫМ УМАР

ФИ ЖЭЩ ФЫУЭ

Псалъэхэр зейр
ЖАНЭ КЪЫРЫМЫЗШ

Зезыдзэклар
ЩОДЖЭНШЫКІУ НУРИЙШ

JANE KIRMIZE'nin «İyi Geceler» isimli bestelenmiş şiirinin notaları.

ABHAZYA

Soldan sağa : Tarih Profesörü Dr. YNAL DENİZ YPA ŞALWA, Yük. Orman Müh. BEYGUA BEYRAM YPA ÖMER BÜYÜKA, Tarih Profesörü Dr. DZİDZARİA ALEXANDRYPA GEORGİ, Tarih Doçenti Dr. PAÇLİA PANÇEYPA VİANOR.

«Baştarafı 1. sayfada»

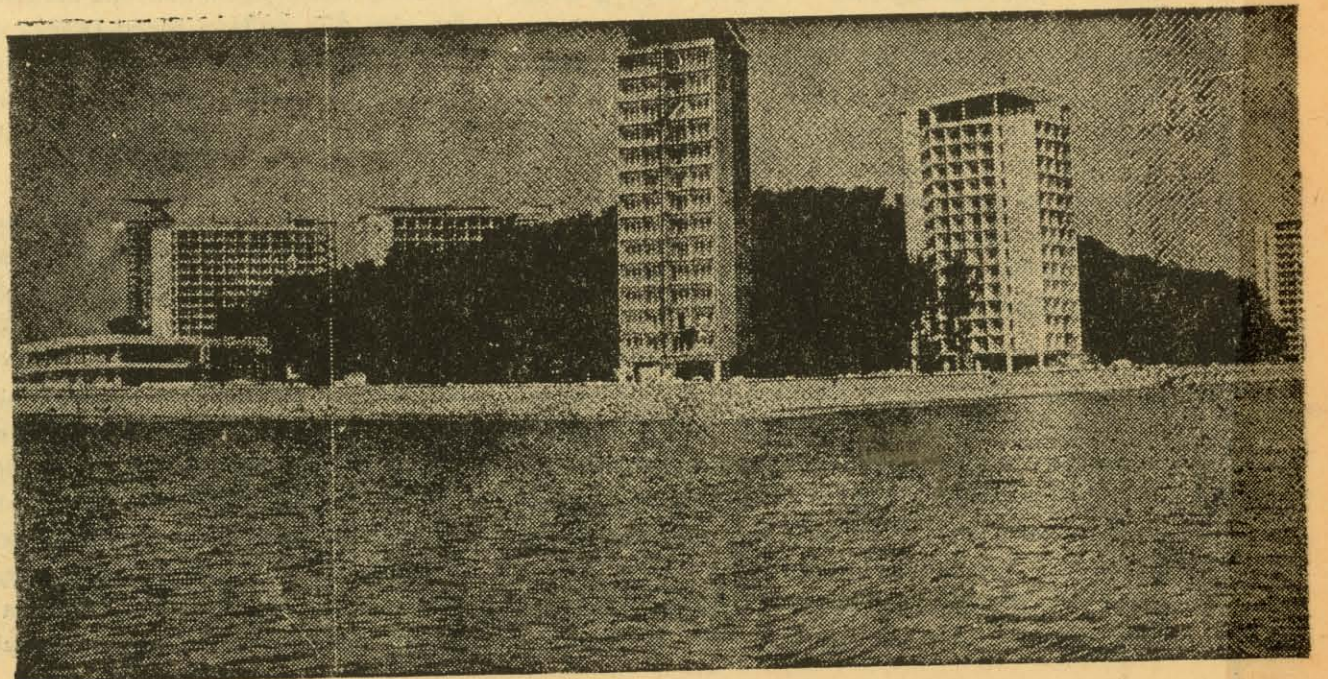
Bölgede ağır sanayiye yardımcı olarak Kimya Endüstrisi ve TKUAR ÇAL'daki zengin maden kömürü işletmeleri geliştirilmiştir. Doğu bölgesinde Kafkas Sıra dağları eteklerinde ve yaylalarda halk geçimini hayvancılıkla sağlar. Eski çağlardan beri kesif ormanlarla kaplı olan Abhazya'da yakın zamana kadar bu ormanların geniş bir kısmını teşkil eden yabani meyve ağaçlarının ıslahına gidilmiş ve meyvecilik bölge ekonomisinde önemli bir yer almıştır. Yine bu ormanların de

ğerlendirilmesi yönünden kerestecilik ve orman ürünleri sanayii geliştirilmiştir.

deniz sahil şehirlerinde ve akarsularda yapılan balıkçılıktır.

Bir de deniz ticaret filosu vardır. Bu filoya mensup gemilerden D. GULYA ve ABHAZYA en önemilileridir.

Ayrıca GUDAWTA, SOHUM ve OÇİMÇİRA'da çaycılık ve narenciye üretimi halkın başlıca geçim kaynağıdır. SOHUM ve civarı, tabii plaj özellikleri yanında bir çok tesislerle donatılmıştır. Bundan başka

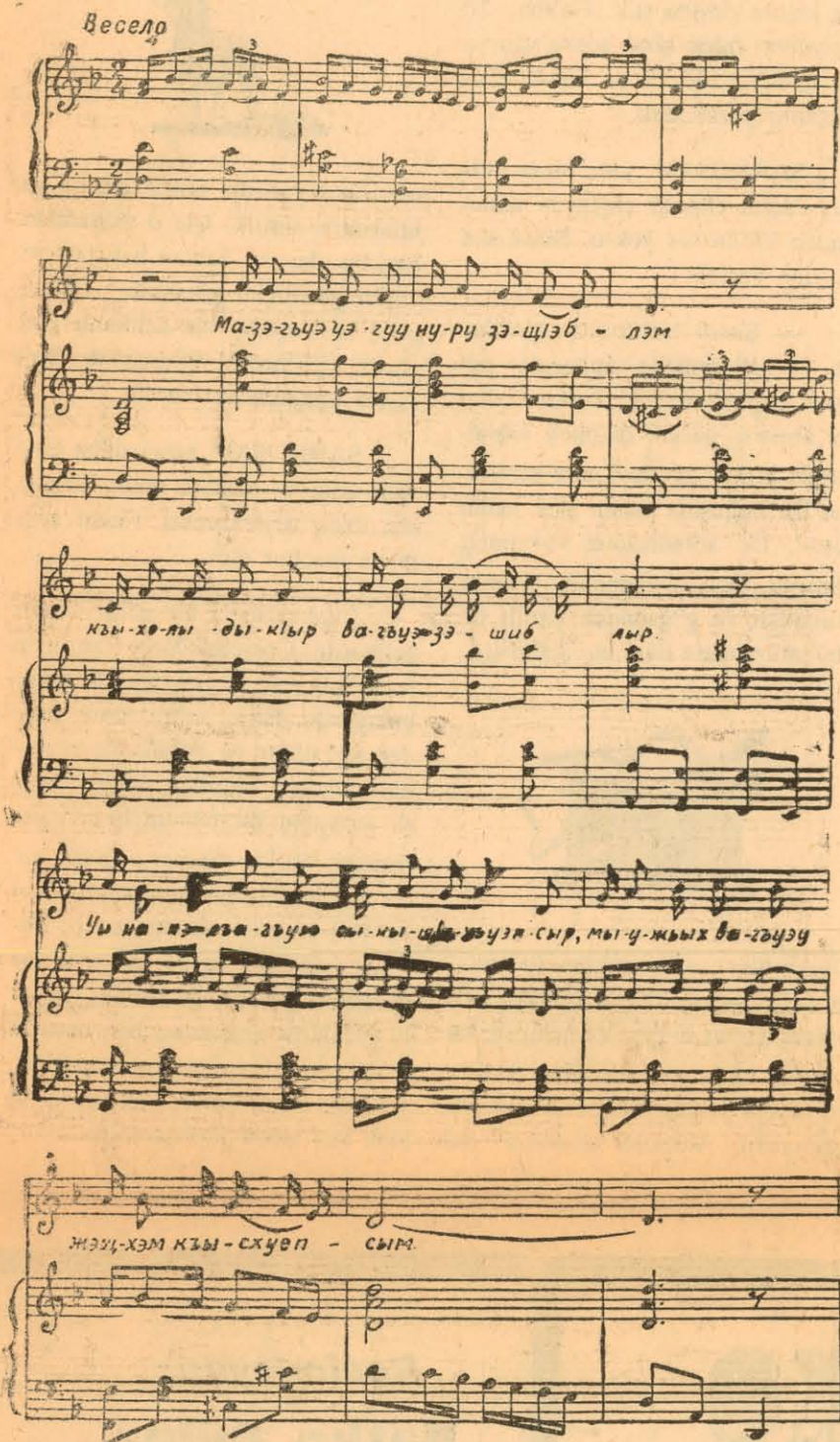
Modern Abhazya Şehirlerinden bir görünüş : PİTSUNDA

ХҮЭБЫСЫМ УМАР

Псалъэхэр зейр
ЖАНЭ КЪЫРЫМЫЗШ

Зэыдзэкіар
ЩОДЖЭНЦЫКІУ НУРИЙШ

JANE KIRMIZE'nin «Benim Yıldızım» adlı bestelenmiş şiirinin notaları.

Çuvalları Hazırla

Elinde bastonu, koltuğunda birkaç çuval ile hızlıca avluva girdi. Kısa boylu, kamburu çıkmış, sakal beyazlaşmış, hızlı konuşan bir ihtiyardı. Avluva girer girmez Adigece Baturhana «Çabuk bana dört çuval hazırla» dedi. Demesiyle avludan çıkması bir oldu. Kimdi bu adam? Neden çuvalları istemişti? Almadan nereye gitmişti? Baturhan adamı tanımıyordu. Fakat bir thame idi ve kendisine çuvalları hazırlamasını söylemişti. Zaman geçirmeden çuvalları hazırladı.

Elinde bastonu, belini bükte bükte hızlıca avluya giren ihtiyarı gören Baturhan «Çuvalları hazırlandı» dedi. demesiyle ihtiyarın kükremesi bir oldu. «Sizin burada misafir çuvalla mı karşılırsınız?» Baturhan «Buyrun, buyrun» dedi ama Thameste «Geçti zamanı» dedi. Ve Baturhan'ın babasının odasına girdi.

Şimdi ne yapmalıydı? Thamete ye karşı çok büyük bir kabalık yapmıştı. Önce buyrun, diyeceği yerde «Çuvallar hazır» demişti. Kendi kendine «Ama nereden bileyim bu adamın başkası olduğunu. Onun da elinde bir baston vardı bunun da, o

da belini büke büke gelmişti bu da,
o da thamete idi bu da.» diyordu.

Bunları düşünürken önce gelen aynı hızla avluya girdi ve «çuvalları hazırladın mı?» dedi. Baturhan hazır çuvalları verdi. Thamete çuvalları alır almaz avludan ayrıldı.

İçeriden babası «Baturhan» diye çağırdı. Baturhan odaya girecekti ama korkuyordu. Kendisini orada sorguya çekeceklerini biliyordu. Bütün cesaretini topladı korka korka, utana utana odaya girdi. Yeni gelen thametelere hoş geldiniz deyip, ellerini öptükten sonra Guvâşe ishâk -sonunda gelen thamete- «Şimdi gelelim bizim olaya» dedi ve olayı anlattı.

Odada Piyuk bey, Değumko Kâzım, Adıge Şaban, Küçük İlyas, Leserko Murat ve Baturhan'ın babası Hakoreşko Süleyman vardı. Meclis kuruldu. Baturhan'ı yargılamaya başladılar. Baturhan başı öne eğik, elleri birbirine kenetli, kapının önünde ayakta tartışmaları dinliyordu. Thametelerin çoğu Baturhan'ın suçlu olduğunu ileri sürüyordu. Adıge töresine göre avula giren bir insana her seven önde buvurur

«Baştarafı 5. sayfada»

Bugün çok daha iyi... Gençler çok iyi çalışıyorlar. Çerkesçe okuma-yazma öğreniyorlar. Toplanıp kendi dertlerini dile getiriyorlar. Velhasıl pek kısa zamanda olmasa bile ileride çok iyi olacak... Durum çok ümit vericidir.

CEVAP: 5) En güç olanı bu... Beni düşündüre de hep bu... Kesin bir çare bulamadım... Kimseye kabul ettiremiyoruz. Okumuşlarımız bildiklerini köylerde anlatsalar, soh bet etseler, aileler dilini, örf ve adetlerini çocuklarına öğretseler bu güzel fikir yavaş yavaş kabul edilir. Fakat benim bizim Tamade'lerden hiç ümidim yok... Hattâ bugünkü gençlerimizin bile çalışmalarını kabul etmiyorlar. Köylere gidilse gençler bu fikirleri kabul ederler... Ve hemen benimserler, çalışırlar da... Ama anne-babalarında bir din taşıs-subu var. Çerkeslikle uğraşmayı dinsizlik gibi zannediyorlar.. Halbuki neden olsun... Çerkesler dinlerini severler... Aslında bu dinin yanlış anlaşılmasından ileri geliyor... Örf ve adetlerimiz çok güzel. Dinle pek çatışmaz da... Bunda bir de cahilliğin tesiri çok... Bilhassa o okumuş cahiller yok mu?.. Onlar çok zararlı oluyor. Ama muvaffak olunmayacak bir şey değil... Çalışın... İnsallah muvaffak oluruz...

Hainlere Övgü

**Ne kurtuluş savaşında ölenlerimiz
Ne devrim şehitleri
Adımızı duyuramadı**

Ne yasa koyucular, bakanlar
Ne ressam, ünlü yazarlar
Ne de ozanlarımız...

**İçimizde birkaç hain olmasa
Adımız anılmayacak
Örneğin Hain Çerkes Vahdettin
Bütün ilkokul çocukları bilir
Ki Çerkeştir.**

**Bir de canavarlarımız var
Var olsunlar
Adımızı gazetelere geçirir,
Örneğin Adapazarlı katil
Çerkes Celalettin...**

denilir» diyorlardı. Sıra Baturhan'a geldi. Kendisini savunması için ona söz verildi. Baturhan olayı baştan sona kadar anlattı .Ve «Gelen iki thamefe birbirlerine o kadar henzi

ya da "Beylerimle o kadar beniz-yordu ki ikisini ayırt edemedim" dedi. Oradan değumko Kâzım «Mesela orada değil, mesele senin avluya giren bir insana önce buyur demendedir» dedi. Baş köşede sırtını yastığa dayamış olan Piyuk bey söze karıştı. «Kendisi Kafkasya'da bir çok savaş-lara girmiş, bir çok yerinden yara-lanmıştı. «Beyler» dedi. «Baturhan haklı.» Thameteler büyük bir dik-katle dinliyorlardı. Görmüş, geçir-miş Adige töresini harfiyen bileceği bu büyüküğün sözünün doğru olacağını biliyorlardı.

«Haklı diyorum. Çünkü avula girecek bir genç olabiliirdi. Çabuk silâh, at, yiyecek hazır!a diyebilirdi. Bu kadar önemli bir iş için gelen insana ,o şaşkınlık içerisinde buyur denilemez unutulabilirsin. Bundan dolayı Baturhan thametinin istemiş olduğu çuvalın önemini idrak ettiği için sonradan gelen ve önceki thameteye benziyeni ayırt edemedi ve ona «çuvalar hazır» dedi. Meclis törenin gerektirdiği bu savunma karşısında Baturhan'ın suçsuz olduğu-na karar verdi.

Baturhan kendisini savunun Pi-
yuk beye minnetle bakarak dışarıya
çıktı.

«Baştarafı 5. sayfada»

zannedirim lüzüm kalmaz. Ancak bu sorunun «muhacerette olanlar için bir tedbir gerekse, bu tedbir ne olmalıdır?» şeklinde olmasını isterdim ve bu soruya cevabım şu olurdu: Bugünün Türkiye'sinde Karadeniz dendi mi Laz, Doğu Anadolu dendi mi Kürt, Güney Anadolu dendi mi Fellah, Trakya dendi mi Arnavut ve Boşnak, hatta Toroslar dendi mi Farsak aklı gelir. Çerkesler için böyle tek bir bölge veya milletlik var mı? Çerkeslerde dil ayrılığı var. Folklor ayrılığı mühim olmamakla beraber var. Halen müsterek olan bir Çerkes ismi ve bir de örf ve adetleri değil mi? Muhtelif yerlere dağılmış ve halen de dağılmakta olan Çerkesler arasında müsterek olan başka hangi sosyolojik nitelikler var ki aralarındaki ülkü birliği zayıflamamış olsun. Bunun yanında bir de temas güçlüğü olursa, İstanbul'daki bir faaliyet altı ay sonra ancak Ankaradakilere ulaşırsa, bireyler arasındaki millî mesafe daha da açılır.

O halde muhaceertteki en mühim iş dağılıma ve parçalanmayı önlemek, hiç olmazsa bir yere kana leş emektir. Bugüne kadar Çerkeslerin en çok ve toplu oldukları Uzunyayla sür'atle boşalmakta ve yerlerini yok pahasına başkalarına satarak rasgele dağılmaktadır. Buradan göçen ailelere 67 vilâyetin hepsinde raslamak mümkündür. Bana öyle geliyor ki biz işin fikrîyatını yapıncaya kadar camia dağılacak elde işlemeye materyal kalmayacaktır.

CEVAP — 3 :

Anavatanda kültür - eğitim me-
selerinin halledildiği, hatta mahi-
yeti bence şüphelidir. Ancak dil ve ya-
zı dili sorunun hali «Şayet halledil-
diyse» Çerkes Milleti için çok büyük
bir kazançtır. Bu faaliyetlerin mu-
haceretkilerle tesmiline gelinece;
eğer bu faaliyetler günün modası
olan bölümlere Çerkes Milletini de
sürükleyecek ise şimdilik tali dere-
cedeki tedbirlerle yetinmeyi ve bir-
liği başka yollarla sağlamayı uygun
mütalaa ederim. Çünkü; Anavatan'
ın bugün kültür - eğitim meselesini
hallettiğini peşin olarak kabul et-
sek ve Anavatan ile kültür temas-
ları kurarak dil ve yazı dili proble-
mini halletmeyi düşünssek bile bun-
ların ötesinde bizi düşündürcek çok
önemli meseleler, varlığını hemen
gösterecektir. Bir an geçmişe döne-
lim:

Bedelerimiz neden Anavatan'ı terkederek gurbet diyarlarda kanı ve canı pahasına yaşamaya çalışmış ve her fedakârlığa rağmen horlanmaya katlanmıştır. Bu kadar cefayı göze aldran nedenler gençliğin dünyayı pembe gösteren bir fırtına devresinin tesiri olmasa gerek. İnsanların hayatları pahasına olsa vazgeçemiycekleri ve onların şahsiyetleri haline gelmiş inanışları var dır. Bu inançların alınması onun şahsiyetinden ayrılması, ruhla bedeninin ayrılması demektir. Harbe giden iki kişiden birisinin şehit olacağı umu sevinci, diğerinin öleceği korkusu inanışlarının farklı oluşundandır. Anavatanı terkederek gurbetlerde Vatan hasretiyle ölenleri mecbur eden nedenlerin bir kere daha vuku bulması şüphesi ve endişesi bu adamların evlatları olan bizleri haklı olarak düşündürür ve tedbirli hareket etmeye zorlar. Bugün Anavatanla kültür alış - veriş aleyhine sesler kulağımıza geliyorsa bu nun kökünü muhacerete takaddüm eden günlerde aramalıyız.

Et ve kemikten başka bir şey ifade etmeyen kemmi bir Çerkesya ideali ancak gençliğin fırtınalı çağında cazip görülür.

Sonuç olarak, sağdan, soldan ve her türlü izm'lerden sıyrılarak Çerkeslikte, Çerkesizm'de birleşilebilecekse, Çerkesçe yazılmış edebi eserlerin çoğaltılmasıyla dil ve yazı dili birliğinin sağlanmasına gidilmelidir.

CEVAP — 4 :

Bizim yetiştiğimiz yıllarla bugünkü gençliğin «Millî Şuur» durumunun karşılaştırılmasına gelince; bu sorunun cevabı bence biraz zor... Sebebine gelince, evvelâ bugünkü gençliğe mensup tanıdığım genç sayısı bende mahdud. 15-20 yi geçmez diyebilirim. İkincisi çok ateşli olup kendilerini günün havasına kaptırmış olmaları yanında millî acıyı ma'nen yaşamamış olmalarıdır. Buna rağmen kendi görüşlerimizi ortaya koymakta fayda vardır. Bizim tahsil devrimizde sosyal ve medenî imkânlar bugüne nisbetle mahduttur. Tabii insanlar da o derece dar görüşlü ve haset idiler. Biz tarih derslerinin millî zulûm olduğu bir devre de okuduk. Bunların tesiri olsa gerek. Daha temkinli ve gerçekçi bir milliyet şuuruna erdik. Örf ve adetlerimiz yalnız dilimize değil hareketlerimize de hakimdi ve severek uyarıldık. Mektepti olduğumuzun halkın gözünde batmasından çekinirdik. En çok çekindiğimiz halka kibirli görünmek ve onlara tepeden bakıyormuş hissini vermekti. Halkla meşafemiz açacak hareketlerden şiddetle kaçınırdık. Faaliyetimizi çevremize faydamız açısından değerlendirir, yakından uzağa doğru prensibine uyardık.

Şimdiki gençliği görüşüme gelince; şuurlu bir milliyetçiliğe ermışler ve memnuniyet verecek derecede faaller... Ancak çok ateşli, biraz da ihtiyatsızca denebilecek derecede ataklar. Halka tepeden bakarak gibi ve ben bilirim pozu içerisinde, halkı kendilerini dinler etrafına toplanır ve liderliğini hemen kabul etmek isteyen bir tutumları var. Aksı olunca küsüyor, kırılıyor ve çekiliyorlar. Oysa milliyet meselesi, her şeyden önce bütün hislerden arınmış bir samimiyet, tevazu ve sabır ister.

Gençlikten ve aktualiteden gelen bu geçici aşırılıkları sistemli ve istikrarlı bir faaliyete yöneltemiyor larsa bunun vebali yetişmiş aydınlarımızdır.

CEVAP — 5 :

Bugünkü genç nesil milli meselelerinin çözümünü «Anavatanda kendi kaderini kendi tayin eden bir toplum» tarifi içinde görüyorlar fikrine gelince; kemik ve etten müteşekkıl kemmi ve şekli bir Çerkesya'ya hayır. Ancak keyfiyet olarak Çerkesizme dayanan bir Çerkesya'ya evet. Ne olursa olsun her şey olduğu gibi kabul edilmek gerekir denebilir ama, dünyanın gidiş dikkatle izlenirse istenen şekilde olmasının da mümkün olduğu görülür. Ancak o gün gelip çatığında fırsatı kaçırmadan Anavatana sahip çıkacak bir gurubun teşekkülü bugünden düşünülecek bir meseledir. Sonra geç kalınmış olabilir.

Netice itibariyle bu soruya müs bet cevap verdiğimizize göre, toplumun için ilk hareket noktası yukarıdan için ilk hareket noktası yukarıda da açıkladığım gibi bugün Türkiye'deki Çerkesler sür'atle dağılmakta ve parçalanmaktadırlar. Kanaatimce ilk merhalede bu dağılmayı durduracak ekonomik ve sosyal sorunlar halledilmelidir. Şayet bu yapılamazsa hiç olmazsa bir şekle veya bir bölgeye toplanmaları na çalışılmalıdır. Aksi halde 10-20 sene sonra Kafkasya ideali aşılama ya Çerkes bulunamayacaktır. Eğitimi, dil ve yazı dili gibi mevzular bundan sonra ele alınması gereken sorunlardır.

Şeker Bayramı münasebetiyle tebrik gönderen değerli okuyucularımızı ayrı ayrı cevaplayamadığımız için özür diler karşılık tebrik ve teşekkürlerimizi sunarız.

kamçı

kamçı — Aylık Siyasal Gazete ☆ Sahibi : Ali ERKMEN ☆ Sorumlu Müdürü : Fahri ÖZEN Sekreterler : Yaşar Kemal AKSOY, Fikri DUMAN ☆ Genel Haberleşme ve Abone Adresi : P.K. 1119 Karaköy - İSTANBUL ☆ Fiyatı : 250 Kuruş ☆ Yıllık Abone Bedeli - 12 Sayı - 20.— TL. ☆ Türkiye dışı : 30.— TL. ☆ Gazetemize gönderilen yazılar basılışın basılmasın iade edilmez ☆ Yayınlanan yazılar kaynak gösterilmeden iktibas edilemez ☆ Dizgi - Tertip : BAŞARAN Matbaası ☆ Baskı : HAŞMET Matbaası.

Çerkesya Hatıralarından :

BİR BASKIN
GECESİ

Yazan: REKINDA

Dokuz kişiydiler... Parlak bir bahar gecesinin yıldız dolu gökleri altında, zümrüt gibi tepede tutuş-turdukları çalılardan, sallanan alevlerinin çevresinde bir halka olmuş-lardı.

Beride bir genç; gözleri tâ ötede, ormanın korkunç gölgeleri arasında, hayale dalmış susuyor, diğ-ger bir delikanlı; bakışlarıyla etrafı süzerken elindeki kamçının ucunu biteviye kıvrırmaktan kendini alamıyor... Daha ötede iki arkadaş; başladıkları güzel bir Çerkes türküsünün ince fısıltılarıyla bu yek-nesak yaşayış mücadelesinin üzü-nü tülü nağmelerini mırıldanıyorlardı. Diğer taraftan önlerinde yanan o-dunların verdiği hafif alevler ara-sında, ormana arkasını dönmüş, göğüslerinde bulunan yuvalar için deki kurşunların incelenmesiyle uğ-raşan dört arkadaşlarını izliyorlar-dı. Aralarındaki daha yaşlıca görü-nen birisi, ucunu yere verdiği tü-feğinin namlusuna başını dayamış, düşünüyordu. Az daha ileride de uzun çimenlerin üstünde sahipleri-ni bekleyen dokuz at gözlerini ara-sıra açıp kapıyorlar, yolun arkasın

da akan Psij (Pşizz) ırmağı, bu es-ki dostları akıntısının devamlı şak-rak sesleriyle bir hasret Gıbz'e si o-kuyordu.

Birden işitilen bir sesle hepsi uyanmış idiler... Ötekilerden daha yaşlıca görünen, fakat hepsinden daha güçlü olan SARKOSAV; bu yaşlı genç, başını kaldırmış ve bir maceranın uzun hatıralarından, şim-di kafasında doğan bir bölümünün başlangıcını anlatıyordu. Çevresin-de toplananlar saygı ile karışık bir bakışla onu izliyorlardı.

Ve o kumral sakalı, gençliği-nin hâlâ kaybedilmemiş cesaret ve ateşli izlerini belirlen yüzünün kır-mızılığı, beyaz kalpağının altında kendisini kırmış bir arslana benze-tecek derecede parlaklıkla derin-den bakan gözleriyle ateşli bir sa-vaşçı pozunu almış, devam ediyordu.

— «Evet hiç unutmam» di-yordu. «O gün tam yedi kişiydik. Bir ocak ayı akşamı sabahtan beri birbiri ardından yaptığımız hücum-ların verdiği yorgunlukla artık kö-ye dönüyorduk. Fakat öyle aksi

bir yola sapmıştık ki, mutlaka düş-manın içinden, ya da yakınından geçmemiz gerekiyordu. Ben o za-man bütün anlamıyla tam bir deli kanlıydım. Hiç bir şeyden kork-maz, en tehlikeli ve korkunç yer-le-re düşünmeden atıldım. O gün de öyle yaptım. Arkadaşlarımı din-lemeye lüzum görmeden en öne a-tıldım.

Her taraf bembeyaz... Yığın yığın karların arasından dört nalla geçiyordum. Tabii arkamdan arka daşlarım da geliyorlardı. Birdenbi-re bir ses işittim. Arkadaşlarım ba-na bağıyorlar «Dur» diyorlardı. Niçin olduğunu bilmeden durdum. Hepsi silahlarını kaldırmışlar ve ba-na ilerisini gösteriyorlardı. Hep be-raber hücumla başladık. Yorulduk-larını sandığımız atlarımız canlan-mış, bize doğru gelen düşman bir-liğine karşı kuş gibi uçuyorlardı. Onların ansızın karşımıza çıkması bizi şaşırtmamıştı. Birkaç günden beri bizi aradıklarını ve o gün ora-larda olduğumuzu haber alarak gel-diklerini anlamıştık.

SARKOSAV biraz durdu. Ve o zamanki savaşta duyduğu içli he-yecan ve tatlı mücadelenin hatıra-larına daldıktan sonra yine devam etti :

— Artık aramızda pek az bir mesafe kalmıştı. Ben gittikçe sabır-sızlanarak atımı kamçıliyordum.

Hemen aklıma bir şey geldi. Tüfe-ğimi kaldırdım ve karşıdan gelen düşmanların en önünde bulunan sü-varisine nişan aldım. Kurşunum he-defini bulmuş, geride bir çığlık bı-rakmıştı. Fakat arkasından başımı-zın üzerinden şiddetli bir kurşun yağmuru yağmağa başladı. Biz de mukabele ediyorduk. Onların tesir-siz kurşunlarına karşı biz onlardan bir kaçını devirmiştik. Galiba 20 kişiydiler, fakat biraz sonra yan ya-na geldiğimizde 12 ye kadar eksil-diklerini görmüştük.

SARKOSAV yine biraz dur-du. Psij'in (Pşizz) çağlayan sesle-rinden başka ses yoktu. Biraz son-ra yine başladı :

— Şimdi birbirimize girmiş-tik. Sol ellerimizde tapancalar pat-lıyor, sağ elimizdeki keskin kılıç-lar arasına, parlak düğmeli kaput-larıyla birkaç gövdeyi yere seriyor-du. Bu boğuşma yarım saat kadar sürdü. Üç arkadaşımız vurulmuş, ölmüştü. Ben ayağımdan, birimiz kolundan ve göğsünden yaralı ol-duğumuz halde dört kişi kalmıştık.

Düşmanlar, onlar çoktan kaçmış-lardı. Yalnız yerlerde bıraktıkları birkaç yaralı inliyor ve sahipsiz ka-lan üç - beş hayvan kişniyerek öte-ye beriye koşuyorlardı. Artık du-ramazdık. Vurulan atlarının acı

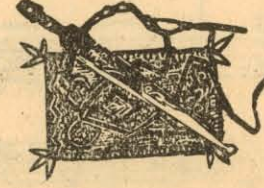
sesleri arasından, lapa lapa düşen karlara önem vermeyerek kırmızı lekelerle bulunan beyaz yerlerin üs-tünden düşman ölüleri arasından atlarımızın üzerinde uçar gibi koş-tuk... Köye girdiğimiz zaman gece-yarısını hayli geçmişti. İlk işimiz vurulanlarımızı gömmek oldu. Çün-kü sonraya bırakmaya hiç birimiz-

razi olamıyorduk. Sonra biz de ya-ralarımızı sardık. İşte o zamandan beri bu olayı ne zaman hatırlarsam bütün gençliğim gözümün önüne gelir ve kendimi bir delikanlı gibi görür, döğüşmek, çarpışmak, bir-şeyler parçalamak isterim.

SARKOSAV belki daha de-vam edecek, nasihat yollu birkaç söz daha söyleyecekti. Fakat sus-maya mecbur oldu.

Uzakta siyah bir gölge koşup-geliyordu. Çevredekilerin hepsi göz-lerini bu gelen karartıya, süvariye-bakıyordu. Biraz sonra tümü yer-den sıçradılar ve büyük bir çevik-likle atlarına bindiler. Gelen süva-ri, anlaşılan bir hücum haberi ge-tirmişti. Birkaç kamçı şakladı ve on atlı birden yarıya başladı. Beri-de Psij (Pşizz) aynı ahenk ve dü-zenle fısıldıyor ve bu aydın bahar gecesinin güzel ışığı altında on at-lı tarlaların arasından bir yıldırım hızıyla sıyrılıyorlar, koşuyorlar. yeni bir seferi çarpışarak başara-bil-mek için adeta koşuyorlardı.

ÇERKES
Efsanelerinden

SAVSURUKO

Resimleyen:
Hatko Güler

TLEPS: «Bu çocuk büyük bir cengaver olacak onu at sütüyle besle ileride kavrulmuş dari unu ilave etmeyi unutma. Böylece bir yıl devam et... Onu tam yedi yıl çok semiz hayvan etiyile bes-LEDİLER. Hem de sadece but kısmıyla ve milli ÇER-KEŞ YEMEKLERİNDEN DARI KACAMAĞI (KHUPASTE) İLE»

FAKAT ARTIK BU KADARI ONU TATMIN ETMİYORDU YALNIZ YASA-MAYA KARAR VERDİ. BU HAL ANNESİNİ ÇOK TEHLAŞLANDIRDI ANNE «HİÇ DEĞİLSE KENDİNE BİR ARKADAS EDİN. SAVSURUKO «İYİ BİR AT, BİR YAY VE BİR KAMA» BUNLAR ARKADAS OLABİLİR BANA BUNLARI İSTİYORUM BEN.»

YEDİ YIL SONRA TLEPS İLE BİR-LİKTE BEZMEYE VE ÇALIŞMAYA BAS-LADI 6-7 YIL BÖYLE GEÇTİ

16 YAŞLARINDAYDI TLEPSE HARP ALETLERİ YAPTIRAN NART'LARA İNRENDİ, ONLARIN YASANTILARINI TAKLİT ET-MEYE BAŞLADI HATTÂ BİR YIL KADAR AYNI HAYATI YAŞADI ONLARLA BİRLİKTE

SETENAY HEMEN TLEPSE GİTTİ...

